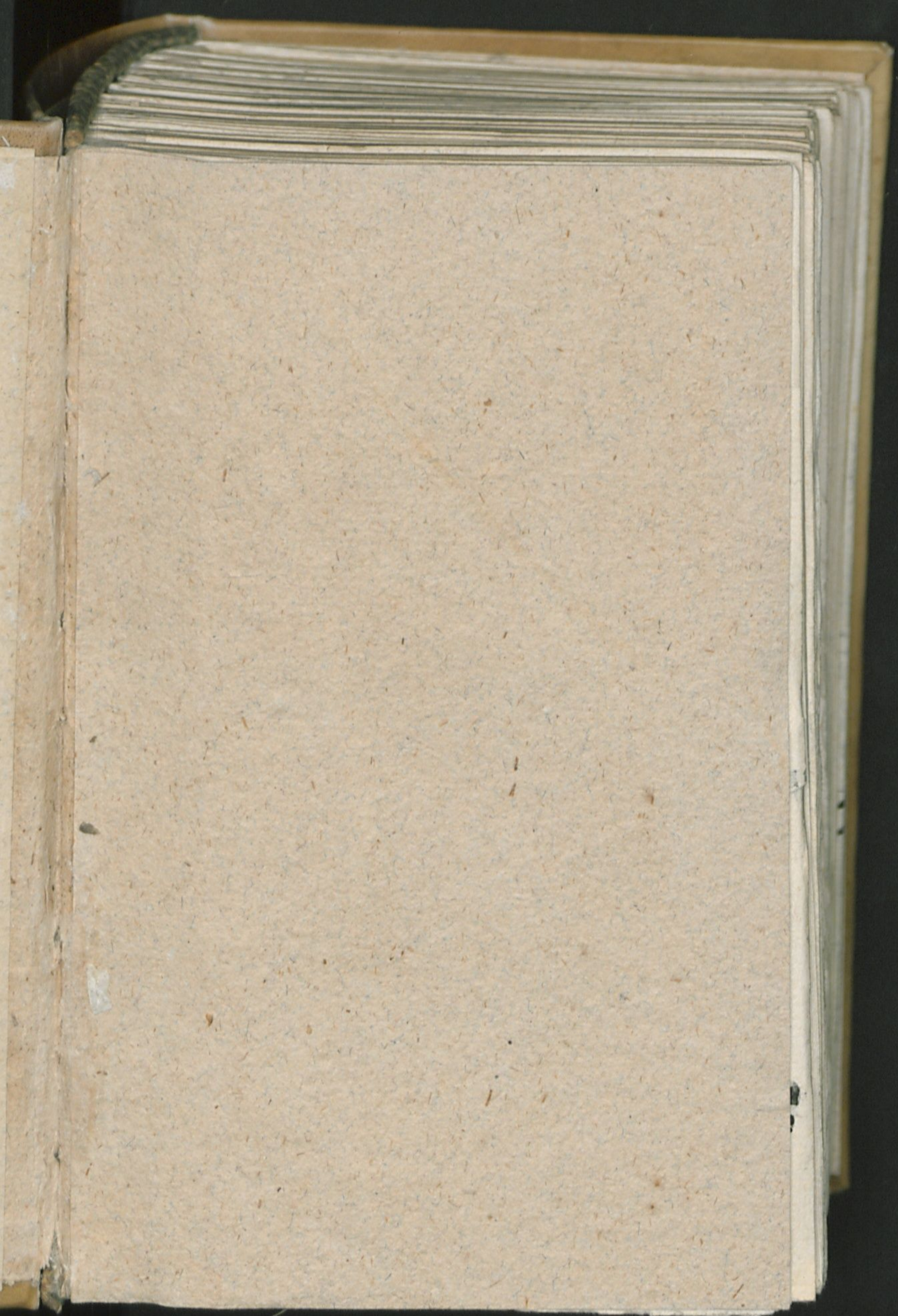


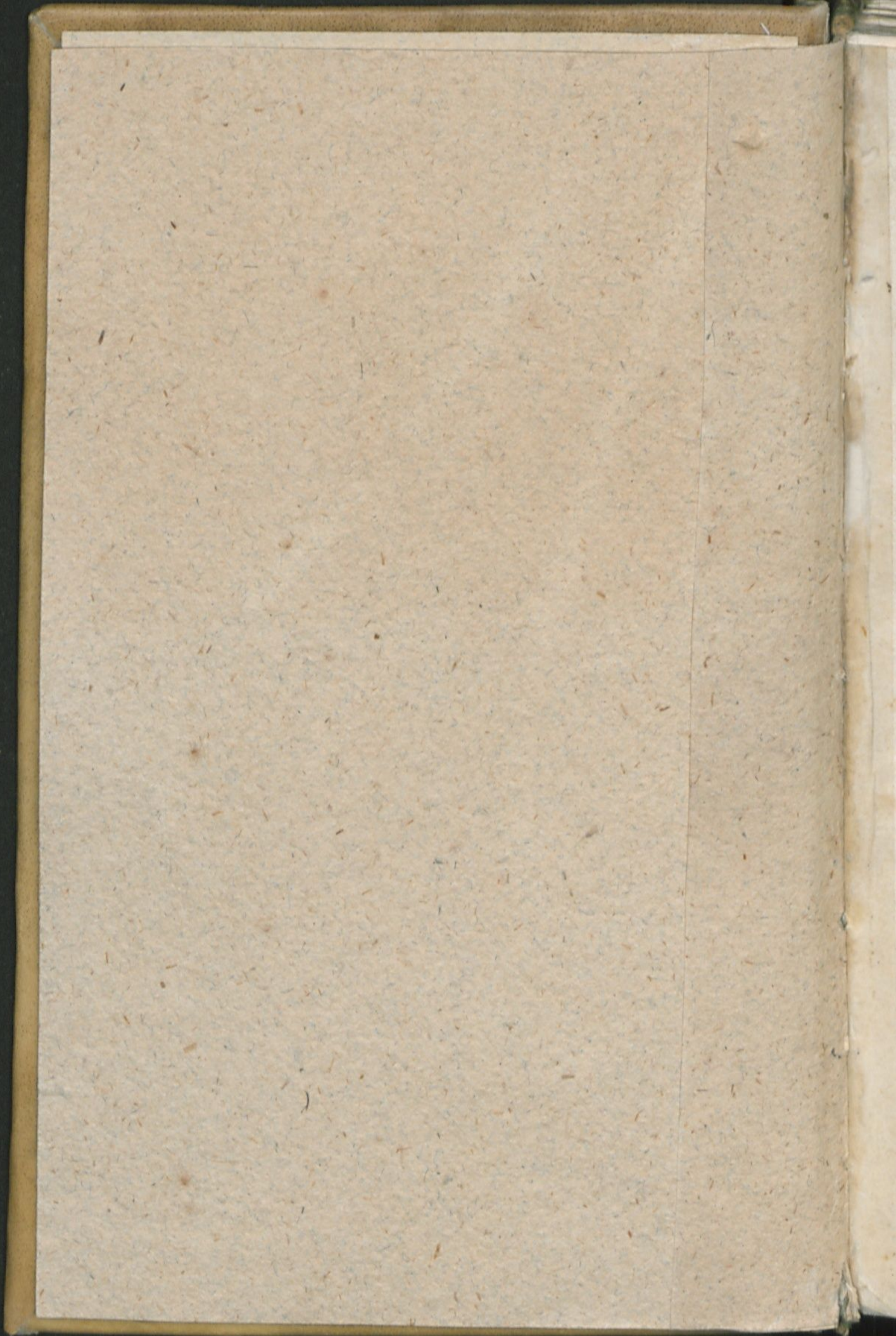
50. Alte M.

(Rheginus, Verb.) in noch
in fohrschreim

K. VIII. 93







Rhequis, Urb.

FORMV

LAE QVAEDAM CAUTE

ET CITRA SCANDALVM LO-

quendi de præcipuis Christianæ

doctrinæ locis, pro iuniori-

bus Verbi Ministris in

Ducatu Lune-

burgensi.

I. Corinth. 10.

Tales estote, ut nullum præbeat is offendis-
culum Ecclesiæ Dei.

Magdeburgi excudebat Michael Lotther,

M. D. XXXVIII.

Sturmg
On f. 111

AB 15465b



VRBANVS RHEGIVS
SACRARVM LITERARVM TY-
ronibus in Ducatu Luneburgensi,
Euangelium Iesu Christi annun-
ciantibus plenam Christi
cognitionem.



TSI IN OMNI SER-
mone uiro prudenti,
nedum Christiano, sum-
ma cura cauendum est,
ne lingua mentem an-
teuertat, ut citra ordi-
nem quiduis effutiat. In
primis tamen Euangelii ministros acerri-
ma diligentia, quæ in Ecclesia Dei locutu-
ri sunt, obseruare, & quàm ordinatissime
proferre oportet, ne quod offendiculum
præbeant simplicibus. Arduissima enim,
ut scripturæ testantur, prouintia est, terro-
re & periculis plena, in Ecclesia Dei ui-
uentis loqui, ubi proculdubio sedent filii
Dei, quibus Angeli ministrant, Vbi ut in
suo tabernaculo ipse Dominus Deus est
præsens omnium inspector, spectantibus
Angelis & cunctis creaturis, magna ue-
neratione uerbum Dei audientibus. Sic
A 2 enim

enim iubet credere pietas, Omnia summe
reuereri, Verbum Dei, per quod facta
sunt, præter hominem & diabolum, qui
horribili ingratitude scelere obsurdue-
runt. Quod diuus Hieronymus intelli-
gens uere dixit, Grande periculum est in
Ecclesia loqui, ne forte interpretatione
peruersa, de Euangelio Christi, fiat Euan-
gelium hominis, aut quod peius est, Dia-
boli. Huc spectant grauissimæ admoni-
tiones Apostoli, Quoties conuenitis (in-
quit, 1. Corinth. 14.) omnia ad ædificatio-
nem fiant. Et ad Colossen. 4. Sermo ue-
ster semper cum gratia sit sale conditus. Et
2. Timot. 2. Stude te ipsum probatum ex-
hibere Deo, operarium non erubescen-
dum, recte secantem sermonem ueritatis.
Quid hic aliud Paulus docet, quam cir-
cumspectissime & religiosissime tractan-
da esse tremenda diuini uerbi mysteria:
aut quemadmodum Ambrosius monet,
ut opportuno & loco & tempore, magi-
stra modestia, religionis uerba proman-
tur. Nam si nostra incogitantia, nostræ fi-
dei dogmata, aut uitiamus, aut mutila
proferimus ad populum, nec recte seca-
mus uerbum Dei, absq; dubio pœnas hu-
ius teme,

ius temeritatis grauissimas dabimus in die Domini, quando nostræ uillicationis ratio reddenda est supremo Iudici. Quare ut iuniores & nondum satis exercitati Tyrones Theologiæ, omnia in docendo scandala euitare facilius queant, conscripsi uobis breuem quandam rationem caute loquendi de præcipuis Christianæ doctrinæ articulis, quam & ego inter concionandum obseruo, qui iam tot annos in plerisque Germaniæ locis non sine acerbissimo animi dolore uidi, quam grauer offensa sit Christianorum simplicitas, indispósito illo, insulso & imprudenti dicendi genere, cum nec quid dicant, nec quomodo aut apud quos dicant, satis animaduertunt scioli quidam improuidi sola eruditionis opinione inflati. Sed proponam exempli gratia aliquot scandalosos sermones, quibus usi quidam subuertunt animos simplicium, & multos ab Euangelio deterrent. Ut cum quidam raro admodum de pœnitentia concionantur, sed tantum de fide & remissione peccatorum, quasi credere Euangelio & remissionem peccatorum accipere possint impœnitentes, cum tamen Euangelium utrunq;

complectatur, pœnitentiam & remissionem peccatorum, ut habes Lucae ultimo. Oportebat prædicari in nomine Christi pœnitentiam & remissionem peccatorum, incipiendo à Ierosolyma usque in omnes gentes. Ecce ordinem quem Christus ponit. Primo pœnitentia prædicanda est, Et tum sequitur annunciatio remissionis peccatorum. Sunt qui satis urgent pœnitentiam, & lege conscientias uehementer terrent, sed easdem consolari Euangelio non possunt, igitur docent pœnitentiam mutilam & mancam. Ego expertus sic sentio, pastorem qui locum de pœnitentia ignorat, tam utilem esse ouili Christi, quam utilis est lupo caulis ouium. Similiter quidam, quoties de fide & operibus dogma firmum & clarum est proponendum populo, sic concionantur.

Es ist nichts mit vnsern guten wercken / sie sollen nichts / sie stincken fur Gott / Er wil jr nicht / sie machen eitel gleissner / Es thuts allein der glaube / Wenn du glaubest / so wirstu from vnd selig.

Hæc

Hæc excidunt quibusdam sine sale,
nihil addunt, sed truncatum dogma de
fide & operibus effutiunt, non dilucidant
hæc uerba sicut oportet. Quid igitur mi-
rum, si simplices hinc offenduntur, præ-
sertim illi qui uix unam & alteram Euan-
gelii concionem audiuerunt? Existimant
enim sic fidei omnia ascribi, ut opera pla-
ne reiiciantur & inutilia sint. Statim igi-
tur cogitant, Concionator ille est perdi-
tus nebulo, qui bona opera omnino da-
mnat, quæ tamen Christus præstitit, & ea
à nobis exigit, & posthac de nostra doctri-
na pessime sentire incipiunt.

Sunt qui simili imprudentia, cum de
Missa loquuntur, sine omni declaratione
tantæ rei, tantum sic nugantur.

Die Mess ist ein grewel fur
Gott / man sol vnd mus sie flie-
hen / bey verlierung ewiger se-
ligkeit / Die Pfaffen creutzigen
Christum noch ein mal inn der
Mess / Die Mess ist kein opffer
vberal / Es ist des Papsts lere
vnd fündlin. Bey diesen worten
A 4 lassen

lassen sie es bleiben vnd stecken/
on alle weitere erklerung.

Cum hic nihil aliud simplex audit, quàm hæc uerba quæ tantum destruunt, non autem ædificant, quid aliud cogitabit, quàm hoc totum quod in Missa agitur, nullius esse momenti? Quare deinceps etiam cœnam Domini negligit, quasi rem non necessariam, cuius impiæ negligentiae autores sunt illi insulsi & audaculi homines, qui nesciunt abusum rei, longe & late distinguere à re ipsa, sed propter abusum in re, etiam rem ipsam abiiciunt, per similes iis, qui preciosa margarita in luto inuenta, eam mox propter lutum adhærens, tanquam inutilem penitus abiiciunt, nec margaritam à luto emundant & seruant. Hic caute agendum est, & cœna Domini accurate est separanda ab iis inuentionibus, quas uel superstitio uel auaritia Papistarum addidit Cœnæ, ut clare populus intelligat, nos tantum damnare additamenta hominum, quæ contra fidem pugnant, non autem damnare Missam Christi & Apostolorum, hoc est, cœnam Domini, uel uenerabilissimum Sacramentum altaris.

Quidam

Quidam dum de lege diuina eiusq; of-
ficio apud plebem, doctrinam Pauli do-
cere conantur, non erubescunt sic docere.
**Die Zehen gebot sind vns nicht
gegeben worden / das wir sie hal-
ten sollen.**

Hic sermonem abrumpunt & alio prope-
rant, ubi maxime opus esset, prolixius &
clarius ostendere, cur data sit Lex, cum ta-
men peccatorem non possit iustificare.
Certe qui talia audiunt, nisi Paulum exa-
cte intelligant, non possunt non offendi.
Statim enim cogitant, in meditatione
aut exercitio Legis ac bonorum operum
non esse uersandum, & porro licere ut fu-
remur, adulteria perpetremus & cædes,
tam impiæ enim uoces publice audiun-
tur ab eis, post auditas tam insulas con-
ciones.

De Libero arbitrio item sine iudicio
& inepte quidam sic garrunt apud po-
pulum.

**Wir haben keinen freien willen
vberal / was wir thun / das müssen
wir thun.**

A 5

Hic

Hic nihil addunt, quo sermo ille mi-
tigitur, & relinquunt aculeos in mentibus
rudium, & statim cogitant, Si omnia fa-
cio coacte, & nihil libere, quomodo diffe-
ro à bestiis, quomodo possum cauere pec-
cata? Si igitur coactus pecco, cur accusor
transgressionis? Et ita præbent illi impru-
dentes homines occasionem uulgo, ut
Deum putet esse autorem peccatorum,
quod est blasphemum, Deus enim non est
autor peccati, sed suam uoluntatem no-
bis per Legem reuelauit, nempe quod
odit peccatum, quippe quod ipse tanta
austeritate prohibet & punit temporaliter
& æternaliter.

Similiter de arduo prædestinationis
Articulo, nulla simplicium ratione habi-
ta, supra modum scandalose quidem lo-
quuntur, cum sermonem moderari & in-
tra septa Paulinæ doctrinæ manere pos-
sent. Nam hæc interdum eorum uerba
sunt.

Bistu von Gott zur seligkeit ver-
sehen / so kanstu nicht verdampt
werden / Du thuest was du wöl-
lest /

lest / böses oder guts.

Hic auditores aut effrenes fiunt & omnium legum contemptores, aut desperant, sicq; blasphemant.

Was wolt ich mich viel mit fasten / beten / almosen geben / meinem nehesten verzeihen / vnd der gleichen guten wercken beladen vnd martern / Unser Pfarrer spricht / es helffe mich nichts / Ich wil ein gut gefelle sein / vnd nichts sorgen / Bin ich versehen / so werde ich selig / Bin ich nicht versehen / so fare ich hin mit dem grossen hauffen / Ich thu gleich was ich wölle / so gilts gleich viel.

Sic ratio humana certissime blasphemat, quoties audit talem nugatorem, qui tam illoto ore, tam indigno sermone, de sacrosancto illo electionis mysterio blaterat.

Nein es gilt nicht gleich viel / was du thuest / Denn wir sehen das Christus Matth. 25. spricht /
Kompt

Kompt jr gebenedeiten meines
Vaters / besitzet das Reich / wel-
ches euch von anbegin der welt
bereit ist / Mich hat gehungert /
vnd jr habt mir zu essen geben etc.
Die hörestu / Wer guts thut / der
wird selig / wer böses thut / vnd
darinn verharret / der wird ver-
dampt.

Idem accidit in articulo de Christiana
libertate, quem indocti tam ignoranter &
impie tractant, ut rudes opinentur, Chri-
stianos nemini quicquam debere. Liberos
esse ab omnibus legibus, & non subiectos
Magistratibus, sylvas, agros, vineas, lacus,
prædia & uillas, omnia denique esse com-
munia omnibus, non esse persoluendas
decimas, aut dandos redditus. Breuiter,
quiduis licere quibuslibet. Ex ignorantia
huius articuli ortum est bellum Agricola-
rum Anno Domini 1525. in quo oc-
cisa sunt centum milia uirorum, in Sue-
nia, Franconia, Turingia & Alsatia. Ego
nouī quendam Magistrum Parisiensem,
qui hoc modo patrocinebatur rustico
Lindoiæ

Lindoiæ coram Abbatissa, cui rusticus
erat seruus ad onera seruitutis ciuilis ob-
noxius, Eia generosa domina, non li-
cet uobis pauperes habere tali seruitu-
te pressos, à quibus hæc omnia exigatis,
quia Christus nos redemit & liberauit suo
sanguine. Ecce senex ille Magister, & 40.
annorum prædicator, nondum intellexit
libertatem quam habemus in Christo, &
politicum mundi regnum, ac spirituale
Christi regnum inepte confudit. Egregius
scilicet honor, quem Christo tribuit, quod
nos ab oneribus ciuilibus liberarit, & li-
bertatem carnalem contulerit, de pecca-
tis & iustificatione nihil intellexit aut do-
cuit, suum referens Gymnasium, quod in
hunc usq; diem seruit Antichristo. Exper-
tus loquor. Tales conciones stolidæ, im-
piæ & seditiosæ de libertate Christiana,
multos uiros ingenio & eruditione con-
spicuos, ab Euangelio deterruerunt. Cum
enim audirent hos sciolos Euangelium
iactare, & tam horrendis erroribus præte-
xere, mox doctrinam Euangelii habebant
suspectam, cum illi fanatici non Euange-
lium Christi, sed sua somnia adferant.
Euangelium enim non tollit Magistra-
tum &

rum & ordinationes ciuiles, sed confir-
mat. Hinc etiam perperam de Magistra-
tu ciuili sunt locuti, functionem Magi-
stratum non commendarunt tanquam
bonum & necessarium opus, sed uelut
tyrannidem & uiolentiam perstrinxe-
runt.

Porro quidam audiuerunt Christia-
nos à Deo doctos esse, & statim patrocini-
nantur ignauia suæ, omnemq; eruditio-
nem liberalem uelut inutilem conte-
mnunt, cristas erigunt & de se omnia pol-
licentur. Quo quisq; est indoctior, eo ma-
gis gloriatur de spiritu, quasi uero spiritus
sanctus sua dona, eruditionem & scien-
tiam horreat. Hic error efficit, ut etiam ru-
stici & artifices irrumpant ad officium
prædicandi, iactantes nihil opus esse stu-
diis literarum, quia omnes simus à Deo
docti, cumq; scripturas sine spiritu Pro-
phetiæ tractent, infinitos errores pariunt,
Doctores Ecclesiæ ueteres contemnunt,
quasi iam soli sapiant indocti. Et bona il-
lorum pars sic despiciunt scholas puero-
rum, ut iam scholæ iaceant neglectæ, quæ
negligentia uehementer placet Diabolo,
sed summe displicet Deo. Obsecro ubi
post

post 20. annos Ecclesiae uocabunt Mini-
stros uerbi: Vnde Respublicae & Princi-
pes accersent Iurium consultos: Nonne
homines sine literis obbrutescent, & redi-
bit in Germaniam prisca barbaries, qua
fiet, ut rursus praeda efficiamur omnium
impostorum. Nam quod Antichristum &
Romanas imposturas, nostramque in Do-
mino libertatem nouimus, Deus per lin-
guarum & syncerioris Theologiae stu-
dium in nobis operatus est.

Nec de Satisfactione satis caute qui-
dam loquuntur, unde rudis populus exi-
stimat se a bonorum operum exercitio &
crucis tolerantia plane absolui.

De Virginitate, quae certe suas in scri-
pturis laudes habet, ita contemptim lo-
quuntur quidam, ut multa simplicium
corda uerbis impudicis uulnerent, ubique
uel ad dexteram uel ad sinistram decli-
nantes. Nusquam in uia regia consistunt.
Coniugium proculdubio summis laudi-
bus uehendum est, sed citra contumeliam
uirginitatis.

Et audio esse qui Confessionem parui-
pendant, nec suas oues diligenter in con-
fessione examinent, & Catechismum exi-
gant,

gant, deniq; multos confitentes simul in-
struant & absoluant, quæ omnia non ædi-
ficant, sed destruunt Ecclesias Christi.

Similiter de humanis traditionibus
nonnulli insipienter apud populum gar-
riunt,

Man mus alle menschen satzung
fliehen/sie sind aus dem Teuffel/
man ist inen kein gehorsam schul-
dig / Das ist ergerlich vnd vbel
von der sach geredt.

Hic diligenter docere debebant, quæ
traditiones dicerentur humanæ, & quotu-
plices essent, quæ obseruandæ, & quæ reii-
ciendæ essent, sed tantum in genere omnes
sine ullo discrimine damnant. Vbi pro-
culdubio rude vulgus putat omnia legum
uincula iam soluta esse, & se nihil omni-
no seruare debere eorum quæ homines
præcipiunt.

De Ieiunio non dissimiliter ineptiunt.

Man darff der Fasten nicht/man
kan keine sunde mit büffen oder
gnug

gnug thun / Die Fasten ist des
Papsts fündlin.

Et plærunq; hic abrumpunt sermonem.
Cum autem caro nostra suapte natura fu-
giat crucem & abstinentiam, & quærat
uoluptates, necesse est ex talibus concio-
nibus infinita mala sequi. Videmus quod
egregie homines contemnunt ieiunia,
quasi nihil omnino profint & laxatis gu-
læ frenis, in omnem intemperantiam
prolabuntur. Certe hic Iudex supremus
sanguinem eorum, qui his stultis concio-
nibus pereunt, exiget de manibus Con-
cionatorum, sicut minatur Ezech. cap. 33.

Quid de Oratione dicam? Hic quidam
nihil aliud in ore habent, plærunq; cum
in hunc locum inciderint, quàm hæc
Tragica uerba.

Viel beten vnd Klappern ist ein
Heidnisch Irthum vnd gleissne-
rey / Gott hat gar kein gefallen
darab / Da brechen sie aber die
rede zu Kurtz ab.

Hic similiter immorandum est, & ordi-
ne dicenda quæ ad orationem pertinent,
B ne homi-

ne homines à tam necessario pietatis
exercitio stolidis uociferationibus abstra-
hantur.

De Sanctorum inuocatione tam scur-
riliter loquuntur quidam, ut pia corda
non possint non uehementer offendi,
tam prophanis uocibus, cum tamen de
Sanctis summa cum reuerentia loqui de-
ceat. Sed Satan per impiam hanc scurrili-
tatem conatur hunc fidei articulum, Ec-
clesia catholica, Sanctorum communio,
contemptum reddere, ut parum uel nihil
curemus Sanctorum communionem.

De Imaginibus in Ecclesia similes pas-
sim nœniæ à quibusdam audiuntur, qui
libertatem Christianam plane ignorant.

De festis item diebus fanaticas spar-
gunt opiniones, quibus populus ab au-
diendo uerbo Dei & perceptione Sacra-
menti auocatur.

Neq; ut oportet de Cerimoniis con-
cionantur, auditur in plærifq; locis hæc
uox tantum.

Es ist

Es ist ein vergeblich ding mit
den cerimonien / sie sollen nichts /
Was bedarff man inn der Kir-
chen besonderer Kleider / Es ist
eitel vnnütz menschen tand.

O stolidos homines, quasi uero hæc uita
carere possit cerimoniis. Prudenter igitur
debebant discernere cerimonias impias
ab indifferentibus. Et quæ ordini rerum
in Ecclesia gerendarum seruiunt, eas cum
decoro seruare debebant, non temere ab-
iicere. Nam semper magnas turbas & dis-
fensiones in Ecclesia peperit cerimonia-
rum receptarum mutatio.

Satan Sadducæorum & Origenista-
rum quosdam etiam sic uexat, ut nimis
irreuerenter loquantur de Sepultura &
Cœmiteriis Christianorum, qua stolidi-
tate non parum eneruant fidem Resur-
rectionis, Cum tamen pia mens non pos-
sit secus quàm honorifice de sepultura
loqui, & quæ ad eam pertinent, reueren-
ter tractare propter certam spem glorio-
sæ resurrectionis, quæ est unica consola-
tio nostra, nec patitur ut ea corpora citra
B 2 omnem

omnem curam abiiciamus, quæ glorioso
Christi corpori conformanda esse in no-
uissimo die, ex uerbo Dei nouit.

Sed quis omnes ineptias enumeraue-
rit? Ego ne qua diligentia in me desidera-
ri possit, breues quasdam loquendi for-
mulas præscripsi, quibus & ipse uti soleo,
quoties de infra scriptis locis mihi coram
Ecclesia concionandum est. Has, charissi-
mi fratres, semper in promptu habere
ualde proderit, ne offendamus simplices.

Pœnitentia.

Fides.

1 Opera.

Merita.

2 Missa.

3 Lex.

4 Liberum arbitrium.

5 Prædestinatio.

6 Libertas Christiana.

7 Magistratus.

8 Omnes à Deo docti.

9 Satisfactio.

10 Virginitas.

11 Confessio.

12 Traditiones humanæ.

Ieiunium

- 13 Ieiunium.
- 14 Oratio.
- 15 Sanctorum inuocatio.
- 16 Imagines.
- 17 Festa.
- 18 Cærimoniam.
- 19 Sepultura.

DE POENITENTIA

quomodo caute loquendum.

SVnt qui hoc loco quidem aliquid dicunt, sed non ut quantum oportet, Nam uulgatam illam descriptionem ex Magistro sententiarum inculcant. Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Sed hinc neq; origo & causa efficiens pœnitentiæ, neq; eius uera ratio aut partes cer- ni possunt. Nonne Iscariothes Matth. 22. serio planxit, & confessus est peccatum suum, quod innocentem sanguinem pro- didisset, idq; tanta contritione, ut mox se suspenderet, nec posthac quenquam pro- didit: sed erat inutilis pœnitentia. Euan- gelium igitur docet ueram pœniten- tiam, quæ est, Ex animo dolere de pecca-
 B 3 tis per-

*Pœnitentia
 uera quid?*

etis perpetratis, uere terreri iudicio Dei,
ut cor fiat contritum & humiliatum. Et
simul firmiter credere, omnia peccata,
quantacunq; sint, a Deo nobis remitti
propter merita Christi, qui peccata no-
stra ipse portauit in corpore suo, super
lignum crucis.

Ordo igitur in pœnitentiæ partibus
ille est. Primo, cognitio uera peccato-
rum nostrorum lege recte prædicata fit
per spiritum sanctum in nobis, Rew vnd
leyd. Secundo, cognitio gratiæ Dei in
Christo, nobis donatur per Euangelii
prædicationem synceram, aut fides in
Christum, Ein uertrawen auff Gottes
Exemplum gnade. Exempli gratia. Primo audis de-
cem præcepta, in quibus statim discis,
quàm enormiter sis transgressus legem
Dei, & in æternum damnandus iusto
Dei iudicio. Mox audis uocem Euange-
Ioan. 3. lii, hanc uel similem. Iesus Christus uenit
in hunc mundum, non ut condemnet
mundum, sed ut peccatores saluos faciat.
Si hic Christum fide apprehendis ut
Timot. 1. tuum, unicum Iustificatorem & Saluato-
rem, qui non solum peccata Petri & Pauli
sed

sed etiam tua delet, iam recrearis, & uere agnoscis Dei gratiam, habesq; pœnitentiam ueram, quam proculdubio sequentur fructus pœnitentia digni, id est, uitæ emendatio & bona opera.

Hunc ordinem Euangelistæ docent in pœnitentia uera, Mar. cap. I. Resipiscite & credite Euangelio. Hæc est concio magni illius præcursoris, quasi dicat, Ante omnia agnoscite uestra peccata, odio habete & fugite ea, reuertimini à uis malis, Et credite peccata uobis remitti propter Christum Iesum, sicut Euangelium uobis annunciat remissionem peccatorum in nomine Iesu Christi. Hic primo habes contritionem, timorem Dei, primam pœnitentiæ partem. Secundo habes fidem Euangelii, secundam pœnitentiæ partem, quam Iudas non habuit, ideo desperauit, quia falsam pœnitentiam habuit.

Vides etiam hic, fidem in homine ueram non esse, nisi antea sit in eo pœnitentia uel contritio. Quomodo enim iniustificatorem Christum ille crederet, uel eum desideraret, qui propriam iniu-

B 4 stitiam

stitionem uel ignorat, uel non curat: Acci-
pe exemplum, Qui capitaliter ægrotat,
& tamen uel ignorat uel non curat mor-
bum suum, ille etiam medicum & medi-
cinam negligit & contemnit. Peccatum
est morbus capitalis, Peccator est ægro-
tus, Christus est medicus, Gratia Christi
est medicina. Ergo illam gratiam pro-
missam & oblatam in Euangelio non
desiderant obstinati peccatores, qui non
dolent de ullis peccatis, sed gloriuntur
uel Iustitiarum hypocritæ, qui se putant iu-
stos sine gratia Christi. Sed peccatores
qui agnoscunt sua peccata, & terrentur
horrendo Dei iudicio, sentiunt in con-
scientia iram Dei, quod æternam mor-
tem commeruerunt, in magno deside-
rio suspirant gratiam Christi. Illis una
absolutio à peccatis ex Euangelio prola-
ta, gratior est omnibus diuitiis & bonis
totius mundi. Ideo Christus dicit Mat. II.
Pauperes euangelizantur, id est, qui ha-
bent perturbatas & anxias conscientias
propter peccatum, & corda contrita &
humiliata, sunt idonei auditores Euan-
gelii, quia Euangelium annunciat eis re-
missionem peccatorum, per Christum.
Ipsi

Ipsi autem nihil ardentius desiderant,
quam remissionem peccatorum, ut iusti-
ficentur. Et Matth. 9. Non ueni uocare
iustos, sed peccatores ad poenitentiam.

Vel breuius ad hunc modum.

Erkenne / berew vnd bekenne
deine sunde von hertzen / Bleube
aber auch dabey / das Ihesus
Christus Gottes vnuermasget
Lamb auch diese deine sunde ge-
tragen vnd gebüffet habe / Bezen-
ge auch deine innwendige Busse
mit besserung deines gantzen le-
bens / das ist die rechte Euange-
lische busse. Rew vnd leid one
glauben hilfft nicht. Glaub one
rew vnd leid / ist kein rechter
Christlicher glaub / Rew vnd
glaub müssen bey einander sein /
Darumb mercks vleissig / fromer
Christ / welcher mensch nicht
zum ersten sein eigen manigfaltig
sunde / vnd daneben auch die laus-
tern gnade Gottes im Christo

Die ware
Busse.

B 5

vnserm

vnserm Herrn warhafftiglich on
gleisnerey kennet vnd gleubet/
der stecket warlich noch inn sei-
nen sunden vnd vnbusfertigkeit/
vnd ist kein Christ/wenn er schon
sonst viel vom Euangelio reden
vnd schreiben kan.

Die einfeltigen hören stzt zu
dieser zeit viel predigt vom glau-
ben/Aber an etlichen orten allzu
wenig von der Busse / vnd las-
sen sich also düncken / sie gleuben
recht / so doch inn der warheit
niemand recht gleubet / er habe
denn auch zuuor rew vber seine
sunde.

CAVTA LOQVENDI

formula de Fide, Operibus &
Meritis.

Fides. **C**Vm Pastor etiam in alio scripturæ
loco uersatur, subinde tamen, ut fit,
in fidei & operum mentionem in-
cidit, ubi cauere debet, ne hoc conciso
tantum

tantum sermone utatur, Sola fides iustificat, nostra opera nihil sunt, & mox ad alia properet, Sed ad hunc modum loquatur.

Sola quidem fides iustificat peccatorem, hoc est, fiducia misericordiae Dei in Christo promissae, sed sola Dei misericordia, Sed fides non manet sola. Vera enim fides per charitatem operatur, Galat. 5. Sicut arbor bona fructus profert, ita fides profert bona opera, quae fidem certissime comitantur.

Vbi nulla cernitur uitae emendatio, nullus Dei timor, aut poenitentia, & ubi nulla sunt bona opera, ibi certe nulla est fides, uel tantum ficta fides. Qui adhuc carnaliter uiuit in ebrietate, commessatione, scortatione, adulterio, furto & similibus peccatis, non debet gloriari quod fidem habeat & Christianus sit, sed reuertatur a malo, & faciat bonum. Exemplum uerae fidei habes in Abraham, qui uere credidit diuinae promissioni, quae fides magna & mirabilia operabatur. Obediuit uerbo Dei, reliquit patriam, iuit in exilium, propriumque filium immolare

molare uoluit. Exemplum fictæ fidei in Cain & Iuda. Cain offerebat, sed cor non erat rectum cum Deo, Opus eius est homicidium. Iudas erat inter Apostolos, putabatur Christifidelis, sed opus eius erat proditio Christi.

Ordo inter Fidem & Opera in Iustificatione talis est. Primo concipitur fides ex Euangelio, quæ iustificat me, id est, ex impio pium facit. Ego iustificatus facio bona opera. Bona arbor præcedit bonum fructum. Exemplum in Paulo. Paulus ante conuersionem aut iustificationem erat malus, Ergo mala erant omnia eius opera, qualis arbor, talis fructus. Post conuersionem erat iustus, mox ergo bonus factus, bona opera fecit, prædicauit Christum, propter cuius nomen, persecutionem, omnia mala, tandem & mortem perpeffus est.

*Duplicia
opera.*

Scriptura duplicia opera docet. Opera Christi, & nostra. Sed inter hæc maior est differentia, quàm inter cælum & terram. Quia opera Christi meruerunt nobis æternam iustitiam, uitam & salutem, & iustificant

iustificat nos, quando ea per fidem apprehendimus. Ipse enim solus est noster redemptor, propitiator, mediator, iustificator & saluator, & nullus alius, ne Angelus quidem, ut omnes scripturae testantur.

Sed opera nostra non merentur nobis res illas immensas & aeternas, nec iustificat nos. Sunt autem omnino necessaria, quia suum officium habent.

1 Sunt debitum obsequium & praecipuum a Deo, quod nos creaturae creatori debemus, sunt ueluti gratiarum actio pro beneficiis Dei, & sacrificia Deo grata propter personam Christi fidelem. *Officia bonorum operum.*

2 Pater noster caelestis per haec in nobis glorificatur Matth. 5.

3 Operibus bonis fides nostra exercetur & promouetur, ut crescat & uegetetur.

4 Opera bona sunt testimonia nostrae fidei erga proximum, quibus proximus aedificatur, & ad imitandum prouocatur, & in suis necessitatibus iuuatur.

5 Per bona opera mihi mea uocatio certa fit. Cum enim amo proximum & beneficiis orno, experior meam fidem non esse fictam, & me esse Christianum.

Bona

6 Bona opera nostra, etiamsi immen-
sos illos thesauros, Remissionem pecca-
torum, iustificationem, liberationem à
morte & Diabolo, non mereantur, hoc
enim solus facit Christus Iesus, tamen
ex gratuita promissione diuina meren-
tur præmia corporalia & spiritualia, & in
hac uita & post hanc uitam, Non quod
Deus nobis aliquid debeat, sed quia pro-
misit ex misericordia, & uerax est. Ideo
reddet nobis ea propter nomen suum
gloriosum, quemadmodum scriptum est
Iere. 17. Ego Dominus scrutans cor &
probans renes, qui do unicuique iuxta uiam
suam & iuxta fructum adinventionum
suarum. Matth. 16. Futurum est, ut filius
hominis ueniat cum gloria patris sui,
cum angelis suis, & tunc reddet unicuique
iuxta facta ipsius. Idem Rom. 2. Matt. 25.
satis ostendit Christus, quàm sint sibi gra-
ta opera bona ex fide facta. Nam dicit,
Esuriui & dedistis mihi bibere.

Dicam hoc etiam Germanice, quo fa-
cilius à uobis omnibus intelligatur.

Die Schrift redet allenthalben
herrlich vnd löblich von guten
wercken/

wercken / vnd gedenccket irer ni-
mer vbel / Darumb wenn man
spricht / Allein der glaub machet
from / so verwirfft man nicht die
guten wercke / Denn es ist so viel
geredt / Als so ich sprich / Allein
Gottes gnade inn Christo ma-
chet vns from vnd selig / vnser
wirdigkeit thuts nicht / Denn
kein Creatur / weder im himel
noch auff erden / vermag solch
gros vberschwenglich ding / als
verdienen ablas der sunde / from
vnd selig machen / sunde vnd
tod vertilgen / Allein vnser eini-
ger mitler Ihesus Christus kan
vnd sol solchs thun / Denn der
Vater hat in allein / vnd sonst
niemand / weder Engel noch
menschen zur erlösung vnd from-
machung des menschlichen ge-
schlechts verordnet vnd gesand.
Derhalb / wenn man den glauben
rhümet / so schmehet man die
werck

werck nicht / sondern man rüh
met den rechten brunnen / daraus
alle gute werck quellen / Es ist
vnmüglich on den glauben gute
werck thun.

Das man aber so mit vleissi
gem vnterscheid vom glauben
vnd guten wercken redet / vnd ei
nem jeden sein ampt zulegt / das
thut man darumb / das man klar
sehen mag / was Christus sey /
vnd wie wir alles guts von Gott
allein vmb Christus willen ha
ben vnd empfangen / vnd was
wir von vns selbs haben vnd
thun / Solche erkentnis macht als
lein aus einem verdampften sun
der einen seligen Christen / Dar
umb ist viel mehr dran gelegen /
das man recht vnterschiedlich
vom glauben vnd guten wercken
rede / denn die welt meinet / Der
glaube macht vns from fur Got.
Die

Die guten wercke bezeugen
aber solche inwendige frömi-
gkeit / von aussen für vnsern ne-
hesten / welchem sie dienen sol-
len / zur besserung / inn allen nö-
ten.

Glaub one gute werck ist kein
glaub / Wercke one glauben sind
nicht gute werck / Darumb mü-
ssen diese zwey ding / glauben vnd
gute werck thun / bey einander
sein / die weil wir leben / Wer sein
leben nicht bessert / vñ gute werck
thut / der sol wissen / das er kein
Christ ist / Wer aber kein Christ
ist / der wird verdampft / Darnach
mag sich ein iderman richten /
Gott hats also beschlossen / also
wird ers auch endlich volstre-
cken / das ist gewis.

QVOMODO CAVTE
loquendum de Missa.

C Missa

Missa ut in Papatu celebrata est, fuit abominatio propter horribiles abusus & errores, quos homines addiderunt Missæ Christi & Apostolorum. Nos quæ mala sunt, reiecimus, bona retinuimus. Nam Verbum & ordinatio Dei non debent ab hominibus mutari, multo minus debet aliquid contra uerbum & institutionem Dei in Ecclesia pro cultu Dei erigi.

*Additiones
Missæ Pa-
pisticæ.*

Male addiderunt, quod Missa sit tale sacrificium, quod filius Dei quotidie offeratur Patri pro peccatis uiuorum & mortuorum. Scriptura docet, quod Christus semel mortuus sit & resurrexerit, & amplius non moriatur, semel enim semetipsum obtulit Deo patri pro nobis oblationem & uictimam in odorem bonæ fragrantiae, ut Apostolus docet Ephe. 5. Heb. 7. 9. 10. Hoc sacrificium non potest nec debet reiterari, sed semel factum sufficit in æternum. Christus autem iussit nos memoriam celebrare huius unici sacrificii, usq; ad diem nouissimum. Et qui credunt Euangelio de Christo mortuo & resuscitato, & Christi sacramenta percipiunt, fiunt huius sacrificii participes,

participes, nam consequuntur remissionem peccatorum & uitam æternam. Hi omnes debent quotidie offerre Deo sacrificia, quæ sunt, cor contritum & humiliatum, Laus diuini nominis, Gratiarum actio, Inuocatio, Crux pro nomine Christi, & fructus fidei bona opera.

Ex illo errore de sacrificio pro peccatis Missali, ortæ sunt Missæ priuatae, quæ celebrate sunt absq; numero in mundo sine communicantibus, contra uerbum Christi, & primitiuæ Ecclesiæ ritum. Quid enim tam contrarium rationi cœnæ dominicæ, quam nouo sacrificio aut opere uelle mereri remissionem peccatorum, cum cœna dominica sit commemoratio illius mortis, quæ est unicum sacrificium, quo solo potuit & debuit omnis culpa expiari? Et additamenta sua docuerunt esse necessaria ad ueram Missam sed errant.

Nos propter simplices, & ut omnia decenter & secundum ordinem in Ecclesia fiant, iuxta regulam Pauli. 1. Corin. 14. libenter seruamus, citra superstitionem, uestes Ecclesiasticas, & alia quæ non sunt contra uerbum Dei.

*vera Missa
quid?*

2. Cor. 5.

Missa Christi & Apostolorum est per-
actio cœnæ Domini in Ecclesia, quando
iuxta institutionem Christi & ritum Apo-
stolorum edimus corpus Domini, & san-
guinem eius bibimus in commemora-
tionem Christi, annunciantes saluificam
mortem Domini, donec uenerit, id est,
usq; ad diem iudicii extremi. Hæc est me-
moria mirabilium Christi operum, ut
Psal. 110. uocat, quod unus ipse pro nobis
omnibus mortuus fuit, ergo nos omnes
mortui eramus. Et resurrexit à mortuis
secundum scripturas, nostris hostibus,
peccato, morte, & Satana deuictis, nuncq;
in dextera Patris regnat in sempiternum,
& nos cum eo regnabimus. Nonne omnes
creaturæ in æternum non possunt satis
admirari & celebrare magnificentissima
hæc Christi redemptoris nostri unici
opera, quod ipse peccata nostra suo pro-
prio sanguine deleuit, mortem sua mor-
te absorpsit, Satanamq; triumphauit in
SEMETIPSO, Coloss. 2. Et iam imple-
tur uaticinium Psalmi. 110. Redemptio-
nem misit Dominus populo suo, man-
dauit in æternum testamentum suum.
Nam gloriosissimam hanc uictoriam in
nostros

nostros hostes Deus nobis dedit per Do-
minum nostrum Iesum Christum. 1. Co-
rinth. 15.

Vel breuius ad hunc modum.

Die heilige Schrift sagt al-
lein von einem einigen sundopf-
fer / das ist das besonder grosse
opffer / das Gottes Son Ihesus
Christus sich selbs am Creutz
ein mal dem Vater fur vns auff-
geopffert / vnd den bitteren tod
gelitten hat / vnd damit alle vnse-
re sunde auff ein mal bezalt / vnd
vns Gott dem Vater widerumb
versonet hat / Wer das gleubet /
der wird from vnd selig / denn er
wird gewislich sein leben bes-
sern / vnd hinfurt Christlich les-
ben / dieweil er gleubet / das ein
solche ernstliche / vberthwere bez-
zahlung vnd busse hat fur seine
sunde geschehen müssen / das Got-
tes Son selbs inn eigener person
sich vmb vnser sunde willen hat
tödteten lassen.

C 3

Dar-

7er
wie

2.c

Darumb ist's ein grewel für
Gott, das sich die sundigen men-
schen vnterstanden mit tegli-
chem Messopffer erst itzt vnser
sunde zu bezalen / vnd vns Gott
zu versönnen. Die Christenheit
hat ia auch ire opffer als wol
als vorzeiten die Synagog der
Jüden / vnd viel besser / Aber vn-
ser einige sünde vnd schuldopf-
fer / ist niemand denn Christus
selbst / der von keiner sünde wus-
ste / Aber der Vater hat in für
vns zu einem sundopffer gemach-
t / spricht Paulus. 2. Corin. 5.
auff das wir wurden in in die
gerechtigkeit / die für Gott gilt /
das ist / das wir durch in geheil-
liget vnd gerechtfertiget wür-
den / nicht durch vnser werck.

Vber das sundopffer / opffert
die Christenheit auch itzt / bis
an jüngsten tag / danckopffer
für

für die erlösung im Christo /
vnd für alle güter Gottes / also
opffern wir teglich ein zerknirzt
demütig hertz / lob vnd danck /
vnd alles was wir guts wircken /
vnsrer lebenlanck / aus reinem
glauben / Daneben aber hat vns
Christus eingesetzt mit ernst zu
begehen die tröstlichen gedechtnis
seines todes oder einigen
opffers am Creutz einmal voln-
bracht / das ist / sein heiliges
Nachtmal / das hochwirdige
Sacrament seines leibs vnd
bluts.

QVOMODO CAVTELO-
quendum de Lege uel De-
calogo.

LEgem diuinam seruare quidem ex-
actissime deberemus, ut ne iota aut
apex præteriret. Est enim sanctissi-
ma uoluntas Dei, & summa pietas. Et
nisi lex seruetur, non est speranda salus
æterna.

C 4 Cæterum

per
quic

2

Cæterum nostra natura peccato originali, quod in carnali natiuitate ex Adam in nos transfunditur, ita corrupta est, fracta & excæcata, ut mandata Dei ex se aut propriis uiribus non intelligat, & aduersus ea naturali inclinatione concupiscat, eoq; suapte ui nunquam impleat. Ita enim Moses nostram naturam nondum ex aqua & spiritu renatam describit Gene. 6. Omne figmentum cogitationum cordis humani, dumtaxat malum est omnibus diebus, quomodo igitur bonum faceret? Lex igitur sancta est, præceptum sanctum, iustum ac bonum est, Roma. 7. Sed nos sumus mali ex utero matris, & tamen a deo cæci cæcitate spiritali nascimur, ut nostram propriam malitiam non intelligamus, & ideo nullum remedium aut auxilium quærimus, sicq; in æternum periremus.

l.c

3

Ideo misericors Deus dedit etiam legem scriptam, ut ipsa nos argueret de peccatis, minaretur pœnas, iudicium Dei proponeret, terreret, & nos in nostri cognitionem duceret, ut propria malitia & perditione cognita, quæramus gratiam & auxilium

auxilium. Ita Apostolus dicit, Lex est agnitio peccati, non dicit abolitio, quia tantum manifestat nostrum peccatum & Dei iram, sed peccatum non tollit. Data est igitur Lex, ut superbum hominem humiliaret, & ut humiliatus gratiam quaereret & medicinam.

Sed nullum est remedium, nulla Dei gratia, nisi in Christo Iesu, qui est mediator noster inter Deum & hominem. Ideo compellit Lex peccatores confugere ad medicum Christum, qui legem implevit, & illam impletionem donat nobis. Sicut Paulus dicit. 1. Cor. 1. Christus est iustitia nostra. Et Rom. 10. Christus est legis perfectio ad iustitiam omni credenti.

Deinde meruit etiam nobis spiritum sanctum, qui nobis datur in Baptismate, & cum audimus Euangelium gratiae Dei, per quem incipimus in nobis etiam legem implere, & habemus magnum privilegium in Christo. Carnales enim ex parte sumus, cum caro spiritui semper repugnet, & caro impedit impletionem legis, Sed propter Christum in quem credimus, Deus nobis ignoscit reliquum peccatum

Roma. 7
Galat. 5

C S catum

Ver
wie

eatum in carne, & non imputat nobis ad
damnacionem æternam, displicet no-
bis illud peccatum, & uellemus illud fer-
mentum ueteris malitiæ omnino esse ex-
purgatum, quod plene fiet in regenerati-
one in nouissimo die.

Vcl breuius sic.

Die gebot Gottes sint vns
Adams kindern zuhoch/ wir sint
empfangen inn der erbsunde /
vnd derhalb arme geborne sun-
der von iugent auff böse/ wir sol-
lens halten / aber wir könnens
one die gnade Christi nicht hal-
ten/ Was vns vnmüglich / das
ist Gott möglich / Darumb hat
sie vns Gott aus gnedigem wil-
len gegeben/ das wir inn den ge-
boten/ als inn einem klaren spie-
gel/ vnser sundige verstörte na-
tur/ vnser gebrechen/ sunde/ vnd
Göttlich vrteil lernen erkennen /
demütig werden/ vnd Christum
suchen / der allein vnd sonst nies-
mand

mand hat die gebot rein auff's
volkomenest erfüllet / solcher er
füllung geniessen wir fur Gott /
wenn wir inn Christum glau
ben / vnd Christus allein gibt vns
seinen geist durch sein wort / das
wir auch verstand / willen vnd
krafft kriegen / Gottes gebot zu
halten / Aber die erfüllung ge
het noch schwach zu / die weil
wir leben / denn das fleisch hat
kein lust zu Gottes geboten / A
ber den vorteil haben wir / so wir
im Christlichen glauben bleiben
die sünde hassen / das vns Gott
imerdar die vbrigen sünde / vmb
Christus willen verzeihet / Da
rumb ob schon das Gesetz den
sunder nicht from machet / denn
solch gros ding gehört allein
Christo zu eigen / So bereit es
in aber zur frömißkeit / denn
er erschrickt / wenn er seine
sünde

7er
wic

suude vnd Gottes gericht durchs
Gesetz erkennet vnd krencht zum
Creutz Christi / ruffet den na-
men des Herrn an / begert gnade /
vnd kriegt ablas der funde vnd
Gottes geist / Darumb / lieben
freunde / lernet die Zehen gebot
mit grossen vleis / vnd bittet
Gott vmb gnade / das jr sie hal-
ten möget / vnd vmb verzeihung /
wo jr sie vbertreten habt.

2.6

QVOMODO CAVTE loquendum de Libero Arbi- trio.

Homo habet liberum arbitrium in
rebus quæ ad hanc caducam uitam
pertinent, ibi potest uelle edere, uel
nolle edere, uelle hoc uel aliud agere, uel
omittere. Nam habet lumen naturale, &
libertatem aliquo modo honeste uiuen-
di coram mundo, sicut multi Ethnici
honeste uixerunt. Sed supra diximus, per
peccatum originale omnes hominis uires
esse

esse uitiatas, ut per naturam corruptam non possit legem Dei implere. Lex enim Dei spiritualis est Rom. 7. & plus requirit quam hypocrisin operum, der natürlich mensch hat weder verstand noch lust dazu. Ideo non habemus ex natura primæ natiuitatis liberum arbitrium pie uiuendi coram Deo, & bona opera faciendi, sed ex gratia Christi, iuxta illud Ioan. 8. Si filius uos liberos reddiderit, uere liberi estis, id est, si Christus uobis peccata remiserit, & sic a Diaboli potestate eripuerit, & spiritum suum uobis donauerit, tunc non serui, sed filii liberi estis & poteritis iuste uiuere, id est, credere in Christum, & fidem bonis operibus testari.

Vel breuius.

Wir sind von natur Kinder des zorns vnd knecht der sunde / vnd können nichts guts thun von vns selbs / Aber wenn vns Christus widergebiert / vnd den glauben vnd geist gibt / Denn so sind wir frey vnd können guts thun durch den heiligen Geist / Aber on die gnade

7er
wic

gnade vnd den geist Christi / ge/
dencken / begeren vnd thun wir
citel böses / wie es der böse geist
haben wil / Vnd wir selbs thun
das böse aus vns selbs / Gott hat
keine schuld daran / er verbeut
das böse / vnd straffes zeitlich vnd
ewiglich / Der Teuffel vnd vnser
verkerter böser wille / sind aller
sunden vrsach vnd theter.

2.6

Et necessarium est illa habere probe
cognita, ut sciamus miseriam primæ na-
tiuitatis, per quam sumus serui peccati
& mancipia Satanae, qui nos captiuos te-
net propter peccatum pro sua uoluntate
ex cuius manibus non possumus effuge-
re, nisi noster Gigas Christus uincat for-
tem armatum custodem atrii sui & digi-
to Dei, id est, spiritu sancto spiritum ma-
lum eiiciat. 2. Timoth .2. Luca. 11.

Hoc cognitio clarius cognoscemus im-
peruestigabiles diuitias gratiæ Dei, quas
in Christo habemus. Solus enim Chri-
stus Diabolam uincit & expellit, nos li-
berat & illuminat suo spiritu, ut nobis li-
beat uitam agere iuxta uoluntatem Dei.

Regnum

Regnum igitur Diaboli est quidem firmum, quia dum custodit atrium suum, id est, impios, in pace sunt ea quæ possidet, id est, nihil eorum potest effugere, Sed firmitus & potentius est regnum Christi, quia eiicit Diabolum, uniuersaq; eius arma aufert, & in suo regno perpetuam securitatem tribuit.

QVOMODO CAUTE SIT
de Prædestinationis mysterio
loquendum.

ESSE Prædestinationem certum est, Ephe. 1. Pater elegit nos in Christo antequam iacerentur fundamenta mundi Roma. 9. Nondum natis pueris Esau & Iacob, cum neq; boni quippiam fecissent, neq; mali, ut secundum electionem prepositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex uocante, dictum est Rebecca, maior seruiet minori, sicut Mala. 1. scriptum est, Iacob dilexi, Esau uero odio habui.

Sed

7er
[wic

Sed hoc mysterium Prædestinationis
est solidus cibus adultorum, non lac in-
fantium. Quare ualde necessarium est
caute tractare hunc locum, & non apud
quoslibet indiscriminatim de eo loqui.
Paulus enim iubet omnia fieri ad ædifi-
cationem. Videmus enim cum quanto
Dei timore, quantaq; reuerentia hunc lo-
cum Apostolus tractarit Rom. 9. 10. & 11.
Pessime igitur quidam dicunt,
Bistu verschen / so thu was du
wilt / es sey böses oder guts / so
wirstu selig.

Est blasphemus error, sed sic loquere.

Wer zum ewigen leben verses-
hen ist / der gleubt dem Euange-
lio vnd bessert sein leben / Denn
Gott berufft in zu seiner zeit / ei-
nen inn der jugent / den andern
im alter / nach seinem willen / Es
bleibt kein erwelter im vnglauben
vnd sündigem leben endlich /
Welcher aber jmer hin böses
thut / vnd darauff beharret / der
wird verdampt / denn er hat kei-
nen Christ

nen Christlichen glauben / Bleu-
bete er / so lebete er Christlich vnd
bessert sein leben / Darumb wer
endlich keine busse thut / der ist ge-
wislich der verdampften einer.

Darumb ist's gewis / welcher
versehen ist / der thut nicht jmer
dar was er wil / sondern wird bes-
kert / vnd thut darnach auch was
Gott wil / Wer böses thut / der
kan vnd sol verdampft werden /
weñ er im bösen verharret / gleich
wie Gott Petrum / Paulum vnd
vns andere Christen zur seligkeit
versehen hat / Also hat er auch zu-
vor verordnet vnd versehen ire
bekerung / iren Christlichen wan-
del / busse vnd gute werck / darin-
nen sie wandeln vnd iren beruff
vnd glauben bezeugen musten /
Eph. 2.

Wir sollen den tieffen ab-
grund Göttlicher vorsehung nis-
cht mit menschlichem furwitz
handeln / sondern thun was vns

D

Gott

7e
wi
2.
Gott heisset vnd befilhet / nemlich dem Euangelio glauben /
Wer jm gleubt / der ist der eruel-
ten einer Rom. 8. Johan. 8. Wer
jm noch nicht gleubt / der ist ent-
weder nicht aus der zal der auser-
welten / oder aber es ist die stunde
seines beruffs noch nicht komen.
Wer hie nicht grewlich fallen
wil wie Lucifer / der sol mit den
heimlichen gerichtten Gottes / vn-
uerworren bleiben.

Et placet mihi quod Augustinus no-
ster de bono perseuerantie Cap. 22. Præ-
dicatores monet de definita sententia di-
uinæ uoluntatis locuturos apud popu-
lum. Cum enim alloquamur Ecclesiam
Dei uel Christifideles, non debemus di-
cere, Ita se habet de prædestinatione defi-
nita sententia uoluntatis Dei, ut alii ex
uobis de infidelitate, accepta obediendi
uoluntate ueneritis ad fidem. Nam cum
dicimus ex uobis, certe uidemus cæteris
facere

facere iniuriam, uel eos à salute exclude-
re. Sed ita coram Ecclesia dicamus.

Ita se habet de Prædestinatione defi-
nita sententia uoluntatis diuinæ, ut ex
infidelitate ueneritis ad fidem, accepta
uoluntate obediendi à Deo, utq; accepta
etiam perseuerantia permaneat in fide.

Gott hat euch den glauben in
Christum vnd guten willen ge-
geben / vnd gibt euch auch die
gnade / des jr bis inns ende im
glauben verharret.

Similiter nec sic est loquendum apud
populum. Cæteri uero qui in peccato-
rum delectatione remoramini, ideo non-
dum resurrexistis, quia nec dum uos ad-
iutorium gratiæ miserantis erexit. Tali-
bus enim uerbis uideremur quibusdam
in turba denegare gratiam pœnitentiæ.
Sed hoc modo coram populo loqua-
mur. Si qui autem adhuc in peccatorum
damnabilium delectatione remoramini
apprehédite saluberrimam disciplinam,
quod tamen cum feceritis, nolite extoli

D 2

quasi

7e
[wi]
quasi de operibus uestris, aut gloriari qua-
si hoc non acceperetis. Deus est enim qui
operatur in uobis & uelle & operari pro
bona uoluntate.

QVOMODO CAVTE DE
Libertate Christiana lo-
quendum.

2.
1
Christus nos liberauit a peccato &
pœna peccati, æterna maledictio-
ne uel morte, a potestate Satanæ,
donat nobis spiritum sanctum, qui cor-
da nostra renouat, ut nobis libeatambu-
lare in præceptis Dei, & tuetur nos con-
tra infidias & uiolentiam Diaboli, libe-
rauit nos item a lege cæremoniali & iu-
diciali Mofi, & onere traditionum hu-
manarum in Ecclesia. Omnes traditio-
nes Ecclesie, quæ ad ordinem faciunt,
seruamus libere, ut omnia in Ecclesia or-
dinate gerantur. Sed non ponimus in iis
seruatis pietatem, uel citra scandalum
neglectis, peccatum.

Hæc est præminens illa libertas quam
in Christo habemus, spiritualis, non car-
nalis

nalis. Sed curandum est, ne libertatem illam demus in occasionem carnis, sed per charitatem seruiamus nobis inuicem, & ne scandalizemus simplices fratres, sicut Apostolus docet Gala. 5. Et. Rom. 14. 1. Corinth. 8.

Man sol aus der geistlichen freihait keine fleischliche sicherheit vnd mutwillen machen / das man wolte vogelfrey vnd niemands vnderworffen sein.

In carne possumus esse serui omnium, omnibus subiici, & simul in spiritu esse liberi, non a debitis & seruitute ciuili, sed a peccato, morte & inferno, ut iam peccatum & Satan nobis non dominantur, sicut antea cum essemus sub tyrannide diaboli, & nondum eramus in Christi gratiam & regnum recepti. Ita Apostolus Rom. 6. Peccatum uobis non dominabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia. Et Ioannes cap. 8. Si uos filius liberauerit, uere liberi estis.

Q VOMODO DE MAGISTRATV
caute loquendum.

D 3 Magi

7e
wi

Magistratus non est Tyrannis aut
uiolentia, sed legitima potestas a
Deo data nobis in bonum.

2.

Omnes leges & constitutiones Megi-
stratum Christiani diligenter seruare
debent, nisi sint impiæ, quæ peccatum
præcipiant. Tunc enim oportet magis
obedire Deo quam hominibus Acto .15.
Et illæ Magistratum cõstitutiones non
debent haberi pro pure humanis tradi-
tionibus, quia habent uim suam obligan-
di immediate a uerbo Dei .1. Pet. 2. Sub-
diti estote cuius humanæ creaturæ, id
est, ordinationi, propter Dominum, siue
Regi tanquam præcellenti, siue præfidi-
bus, ut qui per eum mittantur, ad uindi-
ctam quidem nocentium, laudem uero
recte agentium, quoniam sic est uolun-
tas Dei, ut benefaciendo obturetis os o-
mnibus hominibus ignorantibus, Tan-
quam liberi, & non ueluti prætextum
habentes malitie liberalem, sed tanquam
serui Dei.

Vulgus hominum per Papistas, didi-
cit contemnere Magistratum, quare dili-
genter & sæpe populo inculcanda sunt
hæc

hæc Apostoli uerba Rom. 13. Omnis ani-
ma potestatibus, quæ præsumunt, subdita
sit, Non est enim potestas nisi à Deo, qui
potestati resistit, Dei ordinationi resistit,
qui restiterint, sibiipsis iudicium accipi-
ent. Magistratus est minister Dei, ultor
ad iram ei, qui quod malum est fecerit.
Quapropter oportet esse subditos, non
solum propter iram, sed etiam propter
conscientiam. Sæpe doceatur quam egre-
gia opera sint, & Deo gratissima, pie ge-
rere Magistratum, & Magistratui liben-
ter & prompte obedire.

QVOMODO CAVTE TRA-
ctandus sit locus Isaia. 24. Da-
bo uniuersos filios tuos
doctos à Domino.

Non temere hunc locum produco,
Nam ab imperitis iactatur tan-
quam Encomium imperitiæ, &
hic putant se uerbum Dei habere, quo
omnes bonæ artes, & ipsa deniq; Theo-
logiæ studia explodantur. Christus satis
explicat hunc locum Ioan. 6. Nemo po-
test, inquit, uenire ad me, nisi pater qui
D 4 misit

7 et
121
misit me, traxerit eum, & ego suscitabo
eum in nouissimo die. Et scriptum in
Prophetis. Et erunt omnes docti a Deo.
Omnis ergo qui audiuit a patre, & didi-
cit, uenit ad me.

2.0
Hic Christus de communi illa & o-
mnibus saluandis necessaria doctrina lo-
quitur, qua Christum agnoscimus esse fi-
lium Dei propter nostram salutem ho-
minem factum, & in eum, ut nostrum
unicum saluatorem, credimus. Hac do-
ctrina illuminantur certe omnes electi,
Et qui ea caruerit, condemnabitur.

1
Sed est etiam in Ecclesia alia eruditio,
quæ uocatur donum Prophetiæ, quo do-
no donantur non omnes Christiani, sed
qui Ecclesiis docendis præficiuntur, ut
scripturas sanctas exponant, ad ædifica-
tionem, exhortationem & consolatio-
nem, cuius mentio fit. 1. Cor. 14. Hoc do-
num non est omnibus cerdonibus, sar-
toribus & futoribus cum Apostolis com-
mune, quo qui carent, non debent doce-
re in Ecclesia sed docentes reuerenter au-
dire, ut Apostolus ait, qui non est inter-
pres

pres, taceat in Ecclesia, cæterum sibi ipsi
loquatur & Deo.

QVOMODO CAVTE DE
Satisfactione loquendum.

Propriè nulla est alia Satisfactio pro
peccatis mûdi, quàm preciosa mors
Christi, hæc una satisfecit pro nobis
iusticiæ diuinæ & nos Deo reconciliauit.
Sed illius Satisfactionis nemo fit parti-
ceps, nisi credentes Euangelio Christi.
Nemo autem habetur in numero creden-
tium, nisi emendet uitam impiam, & te-
stetur bonis operibus fidem suam, uel ut
Apostolus ait, qui abnegat impietatem
& mundanas concupiscentias, sobrie, &
iuste, & pie uiuat in præsentī seculo. Ideo
seipso periculose decipiunt, qui sic blas-
phemant, Quid opus est me ieiunare,
orare, corpus adfligere, opera bona exer-
cere, Nonne Christus pro me satisfecit
legi, Si ipse fecit, quid opus est meis ope-
ribus? Verum est frater, Christus & iu-
sticiæ Dei rigorosæ, & legi satisfecit ple-
nissime, & inæstimabile precium persol-
uit pro delendis nostris peccatis, Sed ne-
mo fit

mo fit particeps illius plenissimæ satisfac-
tionis, nisi credat in Christum. Et qui
credūt in Christum, proculdubio odiunt
peccatum, pro quo expiando tam preci-
osam uictimam offerri oportebat, & in-
nocenter uiuere incipiunt. Qui autem in
peccatis manent, nec pœnitent, illi non
credunt filium Dei pro nostris peccatis
mortuum esse. Ideo inter Ethenicos sunt
numerandi, & de satisfactione Christi
nec possunt, nec debent gloriari. Non te
a peccatis redemit, ut semper in peccatis
maneas, sed ut peccato deleto iuste ui-
uas, sicut Chirurgicus lætaliter uulnera-
tum non ideo sanat, ut rursus uulnera ac-
cipiat, sed ut deinceps sanus permaneat.
Ita Apostolus dicit. 1. Theff. 4. Deus non
uocauit nos immundiciæ causa, sed ad
sanctificationem. Et Rom. 6. Nos sumus
sepulti cum Christo per Baptismum in
mortem, ut quemadmodum excitatus
est Christus ex mortuis per gloriam pa-
tris, ita & nos in nouitate uitæ ambule-
mus.

Sic igitur Christianus cogitabit & di-
cet, Christus Dominus meus & Deus
meus propter peccata mea delenda mor-
tuus est

tuus est & satisfecit, Ergo posthac peccata fugiam tanquam pestem infernalem, quæ nullo alio remedio, quam innocentissima morte filii Dei deleri potuit.

Dat die bezalung meiner sünde vnd die versöhnung so viel gekostet/nemlich den bitteren tod meines Gottes/so behüt mich Gott für sünden.

QVOMODO DE VIRGINITATE CAUTE LOQUENDUM.

Virginitas talis est status, quem Paulus consulit donum castitatis habentibus, & sine multis impedimentis potest tractare Euangelium, sicut Apostolus ait, Innupta curat ea quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore, tum spiritu. Ita igitur docendum est, Qui habet a Deo donum continentia, ille exortatur. Tempus breue est, præterit habitus huius mundi. Qui autem uritur, & donum illud non habet, uiuat in matrimonio sancto. Ad afflictionem quidem in carne habebunt coniuges, sed sunt in eo statu,

7es
[wi]
statu, qui placet Deo, & fons est honesta-
tis publicæ. Honorabile enim est inter o-
mnes coniugium, & cubile impollutum.
ait Paulus Heb. 13. Scottatores autem &
adulteros iudicabit Deus.

DE CONFESSIONE QVO.
modo caute loquendum.

2.0
COnfessio semper fuit in Ecclesia, sed
per homines addita sunt quædam
inutilia, imo periculosa.

1 Dixerunt omnia peccata esse pro-
denda, quod est impossibile.

2 Et proponenda proprio sacerdoti
tantum, nisi ab eo ueniam acceperint ali-
bi confitendi. Profecto utile est propri-
um pastorem consulere, sed non est hic
conscientia præcepto oneranda.

3 Obmisso uno peccato uoluntarie, to-
tam confessionem esse repetendam,

4 Populus persuasus fuit, propter ip-
sum opus confitendi & contritionem
propriam

propriam remitti peccata. De Christi
meritis parum cogitavit. Hæc tanquam
necessaria Papistæ urgebant cum magno
conscientiarum periculo.

Confiteri ergo Christianus debet, &
Deo semper, & sæpe Ministro Verbi, ad
minimum quando ad mensam Domini
accessurus est, ut audiat uerbum Christi
ex ore Ministri, qui per os Ministri nos
absoluit a peccatis nostris. Nam Chri-
stus dedit claves regni cœlorum Ecclesiæ
suæ, hæc committit Ministris uerbi, qui-
bus illi remittunt peccata, illis sunt re-
missa, quibus retinent, sunt retenta. Cre-
dere ergo firmiter debemus absolutioni,
non minus quàm si Christus ipse uisibi-
liter nos absolueret, sicut absoluit Mag-
dalenam & paralyticum.

Communicaturi debent ante perce-
ptionem uenerabilissimi Sacramenti di-
ligenter examinari in confessione, non
multi simul, sed singuli, ut pastor explo-
ret, an intelligant Catechismum, an sci-
ant cur sit communicandum, & quid in
Sacramento sit quærendum.

Quo

7e
wi

20

QVOMODO DE HVMANIS
traditionibus caute lo-
quendum.

NON omnes traditiones hominum
sunt reiiciendæ, & imprimis moneo, ne
ciuiles ordinationes & leges inter tradi-
tiones humanas collocetis. Nam hoc uo-
cabulo solemus uti, quoties de constitu-
tionibus Episcoporum in Ecclesia loqui-
mur. Et tantum illas traditiones reiici-
mus, quæ uel aperte reluctantur uerbo
Dei, ut doctrina de sacrificio Misse, quod
mereatur remissionem peccatorum pro
uiuuis & mortuis, doctrina de cœlibatu
impuro, quod Sacerdotes, Monachi &
Moniales peccent contrahendo matri-
monium, uel quoties Episcopi aut Sacer-
dotes condunt leges uel traditiones, qui-
bus Deus sit colendus, & quibus iustifi-
cari peccatores debeant, quales traditio-
nes sunt in Monachatu de cibis & uesti-
tu uario, quibus putarunt se colere De-
um, posuerunt peccatum in transgressio-
ne talium doctrinarum, & iusticiam in
earum obseruatione.

Tales doctrinas Christus Matth. 15.
aperte

apertē improbat & damnat dicens. Hypocritæ recte de uobis prædixit Isaias, Appropinquat mihi populus hic ore suo & labiis me honorat, cæterum cor eorum procul abest à me, sed frustra me colunt docentes doctrinas præceptaq; hominum. Es ist eitel uergeblicher unnutzer dienst. Sed quædam traditiones in Ecclesia fiunt bono fine, nempe propter ordinem seruandum. Apostolus enim non frustra Corinthios monuit, ut in Ecclesia omnia decenter & secundum ordinem fiant. 1. Cor. 14. In his non quærimus iusticiam, sed rudes quasi pædagogia quadam retinemus in officio, ut discant reuerenter tractare sacra. Sic seruamus diem dominicum, sic Episcopus prescribit ieiunium propter orationem feruentius celebrandam, statuitur dies quo ad audiendum uerbū Dei, & percipienda Sacramenta populus cōuenire debet. præcipua anni festa, de natiuitate, circumcisione, passione, resurrectione, ascensione Domini, & spiritus sancti missione, de annunciatione angelica, de Ioanne Baptista seruamus, ut mysteria Euangelii præcipua, quæ in iis commemorantur, memoriis

memoriis hominum efficacius infigantur, & tenacius inhæreant.

Contra huiusmodi traditiones, quæ de rebus mediis constitutæ sunt ordinis gratia, nemo debet concionari, sed eas approbare, ne simplices a talibus cæremoniis & traditionibus deterriti, incipiant omnia pietatis exercitia contemnerè, sicut fit, ubi prædicatores sine differentia omnes traditiones reiiciunt, ut iam videmus in multis locis populum non intrare templum, uel si intrant nihil curare omnia sacra. Cuius erroris auctores, sunt indocti & temerarii prædicatores, qui sine modo & sine omnibus cæremoniis & traditionibus reclamant, donec populus etiam contemnerè cœpit publicas conciones & sacramentorum administrationem.

Ex iis facile intelligimus, quomodo de cæremoniis & festis sentiendum & loquendum sit caute. Cæremoniis Ecclesia militans in carne carere non potest, quare si non sunt palam aduersariæ uerbo Dei, sed boni ordinis gratia hætenus
seruate

seruari sine impia opinione iustitiæ per
eas acquirendæ, certe non sunt abiicien-
dæ, sed pacis gratia custodiendæ, ne offē-
dantur simplicis. Magni tumultus & in-
finita scandala oriuntur ex huiusmodi
cæremoniarum mutatione, ut in Histo-
riis Ecelesiasticis Eusebii & aliorum cla-
re legimus, quare pius & prudens pastor
diligenter cauebit, ne subita talium re-
rum mutatione scandala pariat, Quare
Principis mandatum est, ut illarum simi-
litudo retineatur, ne uestes Ecclesiasticæ,
quibus in administratione Sacramento-
rum utimur, reiiciantur, sed retineantur
propter decorum in libertate Christia-
na.

Similiter Festa non sunt statim abro-
ganda, ut populus assuescat certis saltem
diebus audire uerbum Dei, & sacris in-
teresse, eorumq; participatione exercea-
tur ad pietatem.

QVOMODO CAUTE DE Ieiunio loquendum.

DVplex est Ieiunium, quotidianum
& spirituale. Quotidianum est,
E quoti-

7e
100
2.
1
quotidiana Christianorum sobrietas &
temperantia. Semper enim a crapula &
ebrietate cauere debent, iuxta admoniti-
onem Christi Luc. 21. ut semper integris
sensus queant glorificare nomen Do-
mini. Ad hoc passim urget scriptura,
Ephe. 5. Ne inebriemini uino in quo lu-
xus est, sed impleamini spiritu, loquen-
tes uobisipfis per Psalmos & hymnos &
cantiones spirituales, canentes & psal-
lentes in corde uestro, Deo gratias agen-
tes semper de omnibus in nomine Do-
mini, Roma. 13. Abiiciamus opera tene-
brarum & induamur arma lucis, tan-
quam in die compositae ambulemus,
non comessationibus & ebrietatibus.
Et carnis curam, ne agatis ad concupi-
scentias. 1. Thes. 5. Nos qui sumus filii Dei
sobrii simus. Tit. 2. Apparuit gratia Dei
salutifera omnibus hominibus, erudiens
nos, ut sobrie uiuamus & c.

Sed speciale Ieiunium est, quando uel
tempore magnæ calamitatis uel oratio-
nis gratia homo ieiunium unius diei aut
plurium sibi præscribit, aut Episcopus
uel Magistratus ieiunium indicit, sicut
fecit

fecit Iehosaphat Rex Iuda. 2. Paral. .20.
Et Apostolus. 1. Corint. 7. coniugibus tale
ieiunium præscribit, dicens. Ne fraudetis
uos inuicem, nisi si quid ex consensu pro
tempore, ut uacatis ieiunio & precatio-
ni. Et ego existimo Ieiunium quadrage-
simale hac de causa, tamen in libertate
Christiana olim esse seruatum in Ecclesia
primitiua, ut populus ieiunio præpare-
tur ad ardentius & attentius orandum,
ac gratias agendum in cœna Domini,
pro preciosissima morte Christi, qua ab
omnibus malis in æternum redempti su-
mus, & pro uictoriosissima eius resurre-
ctione, unde nostra iustificatio & resur-
rectio proueniunt.

Ignatius.

Certe sanctus Ignatius Iohannis E-
uangelistæ discipulus in Asia, Martyr
Christi, in Epistola ad Philippenses sic
ait. Nolite Quadragesimam pro nihilo
habere, imitationem enim continet con-
uersationis Dei. Verum non onerauit
uir sanctus conscientias his oneribus,
quibus nos Papa molestauit, qui præce-
pit hoc ieiunium sub peccato mortali,
carnes, oua, butyrum prohibuit, quarum
E 2 rerum

rerum nulla est mentio apud Ignatium.

Hierony.

Diuus etiam Hieronymus contra Montanum hæreticum ait. Nos Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum toto anno ieiunamus. Et huius ieiunii sæpe meminit diuus Ambrosius.

Vel sic breuius.

Welcher ein Christ ist / der wird gewislich vom geist Gottes bewegt / nüchtern vnd messiglich zu leben alle tag / damit das mutwillige fleisch den geist nicht vberpoltere / Auch wenn er etwas ernstlichs von Gott bitten wil / oder sich zu einer ernstlichen dancksagung iuns Herrn Nachtmal schicken wil / so wird er auch zuuor durch anregung des geists Christi fassen / oder messiglich vnd nüchtern leben / Wo ers nicht thut / so ist er noch gar fleischlich vnd ein titel Christi.

Christ. Die erste frome Christē
heit vor tausent iaren hielten die
vierzig tage fasten/ ein jeder nach
seiner gelegenheit / Was sind
wir für Christen/ das wir im iar
nicht ein oder zwey mal wöllen
fasten / wenn wir zu Gottes
tisch gehen sollen / Doch dis al
les von der besondern fasten sol
eine lere vnd vermanung sein
nicht ein gebot / das man der
conscientien keinen strick lege.

QVOMODO DE ORA
tione caute loquendum.

Vi uere orare uoluerit, in spiritu &
Queritate oret, non tantum uerba
labiis multiplicet, Intente & ex fide
facta oratio exauditur, Nam Deus præ
cepit orare Lucæ. 18. & promisit exauditi
onem Matth. 7. Certi igitur aliquid pete
à patre cœlesti per Christum, siue sit spiri
tuale siue corporale, Sed ante omnia pete
ueram & constantem fidem in Christum
In petendis rebus ad hanc uitam perti
nentibus

7e
tu
2.
nientibus, ut est sanitas, uictus & alia adii-
ci diligenter hanc clausulam, Domine fi-
at uoluntat tua. Nam ipse nouit quid no-
bis conducatur, quidue noceat. Et oran-
dum est perseueranter. Exemplum habe-
mus in Christo, qui Lucae. 6. in monte o-
rabat & pernoctabat in deprecatione
teste Luca. Et beata uirgo Deipara cum
Apostolis unanimiter in deprecatione
perseuerabat Acto. 1. Et Paulus in Theff. 5
ait, Indefinenter orate. Et Christus Luc. 18
proposita parabola de uidua & iniquo
iudice, docuit, quod oporteat semper &
instanter orare, nec defatigari.

1
Quod autem Christus Matth. 6. reiicit
orationes Phariseorum. In causa erat ip-
sorum error & abusus. Bonum & neces-
sarium est orare, sed oportet orare iuxta
uerbum Dei, Phariseorum oratio erat
hypocrisis contra uerbum Dei, quære-
bant laudem hominum, publice in
plateis orantes. Et erat multiloquium, si-
ne fide & attentione cordis, sicut mur-
mur Papistarum, quando horas Cano-
nicas permurmurant sine attentione &
deuotione. Ideo dicit. Orantes ne sitis
multiloqui,

multiloqui, sicut Ethnici, putant enina fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. Ne igitur efficiamini similes istorum. Non reiicit igitur Christus assiduum & prolixam orationem, quæ fit ex corde fideli & attento, Sed illud multiloquium labiorum, quando cor nihil serio desiderat & attente, sed tantum labia perstrepunt sine mente.

Vel sic breuius.

Welcher recht beten wil / der sol aus rechtem vertrawen inn Christum von hertzen etwas von Gott begeren / wie ein kind von seinem lieben vater / vnd sol lang oder kurtz beten / nach dem in die not vnd andacht dringet / Wolte Gott / das wir auch eine gantze nacht beten kündten von grund vnser hertzens / wie Christus thet Luce .6. Aber wenn man allein viel wort mit dem munde machet / vnd das hertz kein auffmercken noch ernstlich
D 4 begird

7e
12
begird hat etwas van Gott zuer
werben / das ist ein eitel gleisne
rey vnd Phariseisch geschwetz /
welchs Gott nicht haben noch
erhören wil / Denn Christus
spricht Joh. am. 4. Die rechten
anbeter / das sind die Christen /
die werden den Vater anbeten
im geist vnd in der warheit.

2.
Concionatur assidue hortetur popu-
lum ad seriam & perseuerantem oratio-
nem, & saepe inculcet efficaciam oratio-
nis Christi fidelis, in hunc uel similem
modum.

Moses orabat pro populo, & Domi-
nus per aeneum serpentem subueniebat,
Numeri. 21.

Aharon stabat inter mortuos & ui-
uentes pro populo orans, & plaga cessa-
uit, Num. 16.

Ezechias orauit cum mortaliter aegro-
raret & exorauit, 15. annos Isa. 38.

Ecclesia

Ecclesia primitiua orabat pro Petro
capto, & catenæ cadunt, Petrus liberatur
Acto. 12.

*Vis oratio
nis fidei
lis.*

Paulus orat in magna tempestate ma-
ris, & uitam exorat. 279. hominibus,
Acto. 27.

Cornelius ardentem orat, & mittitur
primo ad eum Angelus dicens, Oratio-
nes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt
in memoriam coram Deo. Et mox mit-
titur ad eum Petrus, ut eum in fide Chri-
stiana instituat, & baptizet, Acto. 10. Scri-
pturæ talibus exemplis plenæ sunt. Ideo
in omni necessitate mox orate patrem
nostrum cœlestem per Christum in fide,
& dabit uobis petitiones cordis uestri.

QVOMODO CAUTE DE
Sanctorum cultu sit lo-
quandum.

ECCLESIA Christi catholica certe
nouit, Nos omnes peccatores nasci
& ex mera gratia Dei propter Chri-
stum iustificari & saluari. Dein nouit &
E S confite-

7e
110
2.
1
confitetur, quod solus IESVS Christus
est noster Sacerdos apud Patrē in coelis,
noster Mediator & Propitiator, qui solus
potuit & debuit nos liberare à peccatis,
morte & potestate Diaboli, & Deo pa-
tri reconciliare. Et quia propter sola
Christi merita Deus nobis propitius fit,
& peccata remittit, & uitam æternam
dat. Et Ecclesia nouit, quod inuocare est
opus secundi præcepti, quod soli Deo
debetur, non ulli puræ creaturæ. Nemo
est inuecandus nisi ille, in quem credere
oportet, quod possit & uelit nos saluare.
In solum Deum debemus credere, solus
igitur Deus, est inuocandus, ut nos ab
omni malo liberet, Psal. 49. Inuoca me
in die tribulationis, & eruam te, & tu ho-
norificabis me. Et Christus dicit, Venite
ad me omnes, Matth. 11.

Ita nos docet Spiritus sanctus per su-
um organum Paulum Roma. 3. Iustifica-
mur gratis per illius gratiam, per redem-
ptionem, que est in Christo Ihesu, quem
Deus proposuit propitiatorum per fi-
dem, interueniente ipsius sanguine.

His discimus, primo, Nos gratis iusti-
ficari

ficari per meram Dei gratiam, non per
nostra merita.

2 Oportuit tamen esse precium quod-
dam tantæ redemptionis & propitiato-
rem, quo Deus placaretur nobis, & quod
pro nobis datum, mereretur nobis remis-
sionem peccatorum, & uitam. Hoc pre-
cium est ipsemet Christus IHESVS, qui
suo proprio sanguine nos redemit, placa-
uit iratum Deum. Non cuiuslibet homi-
nis sanguis & mors hoc præstare pote-
rant, sed solius Christi sanguis hæc nobis
emeruit bona æterna.

3 Fide efficimur illius precii participes,
ut ipse sit nostra propitiatio pro peccatis
nostris. 1. Ioh. 2.

Hinc cõsequitur irrefragabiliter, quod
nullus Sanctorum nos redemit, sed so-
lus Christus. Ideo propter nullius sancti
merita nobis Deus fit propitius & nos
saluat, sed tantum propter infinita meri-
ta Christi, qui est Sanctus sanctorum.

Ergo Sancti non sunt inuocandi, &
eorum meritis non est fidendum. Neq;
enim

enim sunt Deus, sed creaturæ. Et non propitiarunt nobis iratum Deum, sed solus Christus.

Et de Sanctorum inuocatione in canone Scripturæ nullum est præceptum, nullum consilium, nulla promissio, nullum exemplum.

Viuos rogamus, ut pro nobis orent, sed non inuocamus eos, nec eorum meritis fidimus, tanquam ipsi sint qui eripere possint, uel propter quorum merita adiuuemur, sed propter Christi merita. Et hanc orationem mutuam, qua alter pro altero orat, scriptura exigit, habet exempla & promissionem exauditionis.

Sed de iis inuocandis, qui obdormierunt in Domino, scriptura nihil præcipit, nec consulit ut eos inuocemus, nec promittit in eorum nomine quicquam, nec habet exempla, ubi quispiam ex Christianis inuocauerit defunctos, & exauditus sit.

Si sumus Christiani, cur non apertum Dei uerbum retinemus? cur non Christum uerum & unicum Mediatorem & Intercessorem apud Patrem amplectimur,

mur, quem solum Pater ipse propitiato-
rem nostrum constituit: Et nullum ali-
um constituit. In solo enim Christi no-
mine promittitur nobis iustificatio & sa-
lus. In nullius sancti nomine promitti-
tur.

Et sanctorum uoluntas est conformis
uoluntati diuinæ, quare nolunt diuinos
honores à nobis suscipere, qui soli Deo
debentur.

QVOMODO igitur colendi
sunt sancti:

Charissimi fratres, si quis spiritualis
est, agnoscat quæ scribo uobis. Honori-
ficentissime de sanctis iuxta scripturas
sentiendum & loquendum est. Quos
enim Deus ipse sic honora eos procul-
dubio honorari uult & à nobis. Sic enim
scribitur Psal. 71. iuxta septuaginta Inter-
pretes, de Christianis. Honorabile no-
men eorum coram illo. Ipse enim pater
eos pro filiis suis agnoscit, Filius eos uo-
cat fratres & cohæredes, Spiritus sanctus
uero, sua templa. Ideo passim exempla
sanctorum nobis proponuntur confide-
randa in scripturis. Nonne sancti qui in
Christo

7e
100
2.
Christo obdormierunt, sunt cum Christi-
sto: qui igitur eos non honorat, ipsum
etiam Christum in eis contemnit, & gra-
tiam Dei, per quam tales tantiq; euase-
runt, paruipendit. Obsecro, quid sentit
ille de sancta Ecclesia, qui nostra con-
membra, iam cum Christo in pace con-
stituta, & de æterna salute certificata non
honorat? Christus dixit angelos Dei
gaudere super uno peccatore pœniten-
tiam agente Luc. 15. Quare proculdubio
sancti, fratres nostri, miro desiderio desi-
derant accelerationē nostræ pœnitentiæ
& salutis. Et cum angeli pro nobis orent
Zach. 1. Verisimile est etiam sanctos pro
nobis orare. Nam charitas eorum erga
nos non est diminuta, sed aucta, quamuis
hinc non sequatur sanctorum inuoca-
tio, Sicut neq; angelos inuocamus, sed
solum Christum Deum nostrum.

Honorare tamen sanctos debemus. si-
cut uetus Ecclesia eos honorauit, quæ ce-
lebrabat honorifice sanctorum memo-
rias. Gratias egit Deo pro sanctorum li-
beratione, pro gratia ipsis collata, & pro
beatitudine eorum, ac pro eximiis do-
nis,

nis, quæ Deus per sanctos in Ecclesiam effudit. Nonne, ut reliquos taceam, per Augustinum Deus Ecclesiam excitat, ut Pauli Epistolas intelligat, quando uir ille sanctus Christum in scripturis tam ardentem quærit, & Pelagianos tam potenter confutat & confundit, doctrina Pauli armatus?

Nonne sancti clarissima gratiæ diuinæ specula sunt, in iis uidemus, quid possit gratia Dei. Quando enim legimus uel audimus eos qui nobis similes erant, tam mirabiliter & potenter potuisse uincere peccatum, mundum & mortem, mox & nos excitamur ad concipiendam fiduciam tantæ misericordiæ Dei, in Christo promissæ & exhibitæ. Tum illorum exempla nos inflammant ad imitationem, ut Deum pro simili fide oremus & sanctorum uirtutes, iuxta uocationis nostræ rationem imitemur. Sic confirmatur in nobis fides in Christum, accenditur charitas, roboratur spes æternæ salutis. Cogitamus eos non esse amissos, sed præmissos ad uitam futuri seculi. Et hunc articulum, Credo Ecclesiam catholicam,

7e
100
2.
1
tholicam, sanctorum communionem,
serio cōsideramus Non enim exigua con-
solatio est pio cordi, recordari eorum,
qui primum ut nos in mortali carne con-
tra peccatum militarunt, nunquam ere-
pti sunt, & in tuto collocati. Nam nos
eos certo sequamur, sumus enim fratres
eorum, cōciues sanctorum, & domestici
Dei superstructi super fundamentum A-
postolorum & Prophetarū, summo an-
gulari lapide, ipso Ihesu Christo. O bea-
tam illam Dei ciuitatem, in quam tot in-
fantes, uirgines, matyresq; sunt recepti-
ubi uidebimus in æternum Apostolos,
Prophetas, Patriarchas & iustos omnes,
qui ab Adam usq; ad ultimum in terris
Christianum, in Christum crediderunt.
Videbimus angelorum choros, & ipsam
superbenedictam genetricem, nobilissi-
mum mystici corporis membrū, deniq;
unicum illud & æternum gaudium ange-
lorum & hominum Iesum Christum re-
gem gloriæ, & Deum omnia in omni-
bus. Nonne pia hac tantarum rerum me-
moria, fides gloriosæ resurrectionis no-
stræ & uitæ futuræ in nobis excitabitur,
aletur & confirmabitur?

Idco

Ideo Apostolus nobis pulchrum catalogum sanctorum, quos ex Scripturis constat cum Christo esse, ponit ob oculos Hebr. 11. describens fidem Abel, Enoch, Noah, Abraham, Isaac, Iacob, Saræ, Ioseph, Mosi, Rahab, Gedeonis, Samsonis, David, Samuelis, ut in eis cernamus vim fidei & gratiæ Dei, militiam & uictoriam contra mundum, peccatum & mortem, & in fide ac spe corroboremur. Et Heb. 13. dicit. Mementote eorū qui locuti sunt uobis sermonem Dei, quorum imitemini fidem, considerantes qui fuerit exitus conuersationis illorum. Et. 1. Timoth. 1. Christus Ihesus uenit in mundum ut peccatores saluos faceret, quorum sum ego. Verū ideo misericordiam sum adeptus, ut in me primo ostenderet Ihesus Christus omnem clementiam, ad exprimentum exemplar iis, qui credituri essent in ipso in uitam æternam.

Porro cum Thessalonicenses Ethnicorum more lugerent immodice suos defunctos, Apostolus non tollit omnino hanc memoriam & curam pro mortuis, & memorias pias Christianorum dormientium, sed eas confirmat, tantum cor-

F rigit

2.
rigit abufum. Nam recordari Chriftifi-
delium, qui obdormierunt, pietatis Chri-
ftianæ eft. At Sadducæorum deplorata
cæcitas mortuos fimul ex domo & ani-
mo abiicit, quafi nunquam fint reuicturi,
fed perituri, ficut beftiæ pereunt, quibus
à morte corporis nihil fuper eft.

Sed audite uerba Apoftoli confolan-
tiffima. Si credimus, inquit, quod Ihefus
mortuus eft & refurrexit, fic & Deus
eos qui obdormierunt per Ihefum addu-
cet cum illo. Hæc uerba noftræ refurre-
ctionis fidem maxime confirmant. q. d.
Ablati quidem ab oculis ueftris funt ue-
ftri amici & fratres, fed non perierunt.
Quam certo enim Chriftus refurrexit à
mortuis, tam certo etiam refurgent ue-
ftri amici. Et in fine capituli primæ ad
Theff. ait. Confolemini uos mutuo fer-
monibus his, qui erant sermones illi, ni-
mirum, Chriftus refurrexit, Credentes
in Chriftum etiam refurgent, femper
cum Domino erimus, hoc eft, Mors cor-
poralis nos ad breue tempus feparauit.
fed rurfus conuiuemus, & fimul cū Chri-
fto in æternum regnabimus, Mas darf-
fen wir uns fast beßummern der uerstor-
benen

benen halben, müssen wir doch wider alle zusammen kommen, und dernach hinfurt ewiglich bey einander inn freude und glori bleiben.

In Apostolus Ecclesiam consolatur, & ipsa se Apostoli monitis solatur, sermonibus certis de certissima quiete, pace & salute fratrum obdormientium in Domino.

Ego data opera coniungo sanctos, de quorum salute scriptura testatur, & reliquos, quos etiam speramus in fide Christi obdormiisse. Nam & ipsi, si in Domino obdormierunt, sancti sunt. Horum certe memoria semper in Ecclesia religiose celebrata fuit. Quare uir Dei D. Martinus Lutherus in æternum obseruandus Præceptor noster, non putat à Christiana pietate alienum esse, si pro nostris defunctis semel atq; iterum ex libera deuotione orauerimus. Charitas enim Christiana mire efficax uirtus est, nec se continet, quin & pro uiuis & pro defunctis sit sollicita, ita ut & conmembra nostra ex hoc seculo emigrantia, pia prece commendet Christo Domino ac Deo nostro in æternum benedicto.

Et hec erat olim & est nunc in Ecclesia
F 2 catholica



7e
100
catholica Memoria defunctorum, quæ
euidens testimonium est charitatis, & fi-
dei de gloriosa carnis resurrectione, &
cum sit fidei fructus, quæ per charitatem
operatur, nemo eam reiiciet, nisi Epicu-
rei & Zadducæi.

Eiusmodi defunctorum memoriam
celebrauit uetus Ecclesia, ut est apud Or-
thodoxos, à quorum sententia recedere
non est tutū, nisi repugnent uerbo Dei.

2.
Gregorius Nazianzenus Theologus
in oratione funebri ad Cesarium fratrem
de matre sua, ostendit memorias defun-
ctorum celebrari solitas.

Idem ait Gregorius Nyssenus. Idem
Chrysostronus in sermone quodam Ho-
milia. 69.

Ambrosius de obitu Theodosii Impe-
ratoris. Dilexi, inquit, uirum, & præsu-
mo de Domino quod suscipiat uocem
orationis meæ, qua prosequor animam
piam. Da requiem seruo tuo Theodosio.
illo conuertatur anima eius unde descen-
dit, ubi mortis aculeum sentire non pos-
sit, ubi cognoscat mortem hanc, non ho-
miuis finem esse, sed culpæ.

Et in Concilio quodam Aphricano,
ca. 8. iu

ca. 8. iubetur fieri defunctorum commen-
datio post meridiem solis orationibus.

Augustinus lib. confess. 9. cap. 13. orauit
pro Monica sua matre defuncta, & scribit
eandem desiderasse memoriam sui ad al-
tare Dei fieri, ubi uictima sancta dispen-
satur, quo Chirographum deletum est
quod erat contrarium nobis. Et lib. 20.
de ciuitate Dei, cap. 9. Piorum animæ
mortuorum non separantur ab Ecclesia,
quæ etiam nunc est regnum Christi. Alio-
qui nec ad altare Dei fieret eorum memo-
ria in communicatione corporis Christi.
Et de cura pro mortuis gerenda cap. 4.
aperte innuit supplicationes, quæ fiunt
recta fide & pietate pro mortuis non esse
obmittendas. Et de hæresibus .88. ad
Quod uult deum hæresi. 53. scribit quen-
dam hereticum nomine Aerium Arria-
num dogmatizasse, non oportere pro
mortuis orare.

Similiter in lib. de cura pro mortuis
gerenda ca. 1. dicit. In precibus Sacerdotis
quæ domino Deo ad altare eius fundun-
tur, locum etiam habet commendatio
mortuorum. Ecce uetustam Ecclesie con-
suetudinem, quæ proculdubio non tales

F 3 anniuersa

7e
100
anniuersarios perpetuos & sacrificia pro peccatis defunctorum instituit ut Papa, sed ex libera charitate Christifideles Deo commendauit.

2.
Ioannes Damascenus in sermone de iis qui in fide hinc migrarunt, dicit. Apostoli discipuli Saluatoris in tremendis uitalibus q̄ sacramētis, Memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam esse dixerunt, Et dicit catholicæ Ecclesiæ receptam & generalem obseruationem fuisse.

Ecclesia item uetus religiose celebrauit memorias Christianorum, quos aut scripturarum testimoniis certe nouit, aut ex præcedentis uitæ perspecta pietate non dubitauit apud Christum esse.

Isychius Nazianzeni discipulus in Leuit. lib. 6. cap. 19. Nobiscum, inquit, sunt Prophetæ, & quotquot iusti apud populum Iudaicum fuerunt, in tantum ut memoriæ eorum à nobis annis singulis honorentur.

Augustinus de disciplina Christiana cap. 2. Nonne has mortes subierunt, quorum natalitia celebramus, Et contra Faustum Manicheum lib. 20. cap. 21. Populos

Ius Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum confocietur, Ita tamen ut nulli Martyrū, quamuis in memorias Matyrum, constituamus altaria.

Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac uita coluntur sancti homines Dei. At illo cultu qui græce dicitur Latria, latine uno uerbo dici non potest. cum sit quædam proprie diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum. Ipse enim sancti uel homines uel Angeli, exhiberi sibi nolunt, quod uni Deo deberi norunt.

Idem lib. 3. contra. 2. Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium. c. 8. Sancti omnes siue ab illo antiquo Abel usq; ad Ioannem Baptistam, siue ab ipsis Apostolis usq; ad hoc tempus, & deinceps usq; ad terminū seculi, in Domino sunt laudandi, non in seipsis, quia illorum uox est, Gratia Dei sum id, quod sum. Et ad omnes pertinet, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Idem lib. confess. 10. cap. 42. Domine
E 4 quem

76
100
quem inuenirem qui me reconciliaret ti-
bi: an eundem mihi fuit ad angelos: qua
prece: quibus Sacramentis:

Similia de Angelis honorandis habet
Augustinus de uera religione cap. 55. An-
gelos diligimus & his gratulamur & ho-
noramus eos charitate, non seruitute, nec
eis templa construimus, nolunt enim se
his honorari à nobis.

2.
Et lib. 22. de ciuitate Dei cap. 10. pie do-
cet, quomodo sanctis Martyribus non
debeat exhiberi Latria, aut eis erigi tem-
pla, sed soli Deo, Idem agit libro. 1. contra
Maximum Arianorum Episcopum.

Hieronymus in cap. 3. Sophoniæ. No-
men Apostolorum quotidie nominatur
in Ecclesia, quotidie magnificatur, non
quod ipsis proficit à nobis in Ecclesia nomi-
nari, sed quod nos magnificantes nomen
eorum, & quæ scripserant, iactitantes,
consequamur salutem.

Vel sic breuius.

Wir sollen Christum vnsern
einigen erlöser/Bischoff/mitler
vnd fursprecher im himel bey
dem

dem Vater / anruffen / zu ihm ver-
trawlich inn aller not fliehen /
als zum Gnadenstuel / da sich
Gott allein wil inn gnaden fin-
den lassen / Denn er spricht selbs
Matth. 11. Komet alle her zu mir
die jr mühselig vnd beladen seid /
Ich wil Euch erquicken. Vnd
die gantze Schrift weiset vns
zu Christo / der vns allein zum
Vater bringet / Er allein ist vns
ser barmhertziger vnd trewer
hoher Priester fur Gott inn den
dingen die wir fur Gott zu han-
deln haben / Heb. 2.

Aber die Schrift leret nirgent /
das wir zu denen / so im Herrn
entschlaffen sind / inn vnsern
nöten fliehen / sie anruffen / vnd
hülffe bey ihnen hoffen vnd suchen
sollen. Die Schrift leret aber /
das man die Heiligen / als die
auserweltsen glieder Christi / vns
sere trewe brüder / solle sonst eh-
f v ren / das

7e
110
ren / das ist / ehrlich von inen hal-
ten vnd reden / Gott inn inen prei-
sen / vnd sie inn Gott loben / der
inen solche vberschwengliche
gnade bewisen / vnd zu solcher
herligkeit erhöhet hat / Vnd las-
set vns solche gnade teglich vr-
kunden / auff das wir durch diese
Exempel lernen / vns gleicher
gnade vnd hülffe zu vnserm tre-
wen Gott zu versehen / vnd das
wir dadurch gereitzt werden /
Gott mit ernst zu bitten / das er
vns armen sunder / die noch
mit dem fleisch kempffen / auch
wölle einen solchen festen glau-
ben / liebe vnd hoffnung geben /
wie die lieben Heiligen hie zeit-
lich gehabt haben / auff das wir
auch also mügen durch Chris-
tum vnser eigen sündigs fleisch /
die welt vnd den bösen geist vber-
winden / vnd zu den lieben heili-
gen komen / das ist auch gewis-
lich

lich fr hertzlich sehnen / denn sie
haben vns lieb / vnd freuen sich
vnsrer frömigkeit vnd seligkeit.

QVOMODO CAUTE DE

Imaginibus loquendum.

Scriptura Leui. 26. prohibet fieri ima-
gines, Sed addit notanter, ut adore-
mus eas. Tales igitur imagines in Ec-
clesia haberi nō debent, ut adorentur,
Sed imagines Christi, beatæ uirginis, Pa-
triarcharum, Apostolorum &c. memoria
le licite haberi possunt, Ad hoc enim pro-
sunt, ut nos moneant, ut dū intueor ima-
ginem crucifixi aut Christi resurgentis,
statim reuocantur mihi in memoriam
saluifica mors Christi & gloriosa eius re-
surrectio, quarum rerum memoria certe
& utilis est & necessaria. Sic enim Grego-
rius scripsit Massiliensi Episcopo, Quod
legentibus est scriptura, hoc idiotis præ-
stat pictura. Nullum igitur mandatū est
in nouo Testamento de imaginibus tol-
lendis, sed eis uti possumus ex libertate
Christiana, tantū caueatur abusus. Nam
si alicubi esset imago, ad quam rude & su-
perstitiosum uulgus accurrerat & eam
ueneraretur

7e
10
E
ueneraretur & apud eam auxilium quæ-
reret, hanc debet certe Magistratus eius
loci tollere, ne idolatria committatur.
Exemplo Ezechix regis, qui æneum ser-
pentem à Mose factum, cōfregit tandem
propter abusum, quia populus stolidus
cœperat ei diuinos honores impendere,
& eum adorare. 4. Reg. 18.

2.
QVOMODO DE SEPULTV-
ra caute loquendum.

A
Rticulus nostræ fidei præcipuus
docet, hanc eandē carnem quam
nunc gestamus, in nouissimo die
glorificandam & resurrecturam esse in
uitam æternam. Sicut enim Christus re-
surrexit & ultra non morietur, ita Chri-
stiani omnes resurgere habent cum cor-
poribus suis, inquit Athanasius in Sym-
bolo. Quare sepultura est à Christianis
religiose tractanda propter infallibilem
spem nostræ resurrectionis. Funera sunt
a piis deducenda, usq; ad sepulchrum, &
cum corpus sepelitur, debet Pastor aut
uerbi Minister breui concione consolari
populū, ut primo recordetur, nos omnes
in Adam esse mortuos & damnabiles,
Deinde

Deinde rursus nos omnes in Christo ui-
uificari, qui omnia restituit, quæ prius A-
dam corrupit & perdidit. Ipse enim mor-
tuus est propter peccata nostra, quæ o-
mnia ipse sua morte expiauit & nostram
mortem aboleuit, Et factus est omnibus
Christifidelibus Resurrectio & Vita, qui
credit in eum, etiamsi mortuus fuerit, ui-
uet, Et omnis qui uiuit & credit in eum
non morietur in æternū, Ioh. II. Corpora
nostra membra sunt Christi, Sicut igitur
Deus suscitauit Christum dominum &
caput nostrum, Ita & nos suscitabit per
potentiam suam. I. Corinth. 6. hic tractet
concionatur locū illum. I. Thessa. 4. No-
lo uos ignorare fratres, usq; ad finē, uel ali-
quem locum ex 15. cap. primæ ad Corin-
thios, de gloriosa resurrectione Christi
& Christianorū, ut articulus ille, Credo
huius carnis resurrectionem, firmiter im-
primatur cordibus hominū, & fides re-
surrectionis confirmetur & exerceatur.
Recte enim Ambrosius ait super Episto.
I. Cor. 15. cap, Omnis spes credentium in
hoc sita est, q̄ mortui resurgent.

Hæc cerimonia honestæ sepulturæ sem-
per

7e
120
per fuit in Synagoga & in Ecclesia, & est
testimonium nostræ fidei, q̄ credimus
resurrectionem carnis, Et nostræ chari-
tatis erga proximos defunctos, quos cre-
dimus non esse amissos, sed tantum præ-
missos, non dubitantes, nos in die Domi-
ni omnes amicos nostros rursus uisu-
ros & mansuros simul cum Christo in
æternum.

2.
Erat certe in ueteri Testamento horri-
bilis pœna, priuari sepultura, & cadauer
proiici sine honore, ut uidemus. 3. Reg. 13
4. Re. 9. Iere. 8. 14. 16. 19. 22. 34. 36. Ezech
39. Pater noster Abraham nonne Saram
suam sepeliuit in Hebron honorifice, qui
locus sepulturæ Patriarcharum deinceps
erat Gene. 23. 26. Similia lege de aliis pa-
tribus Gene. 35. 37. 38. 47. 49. 50.

Nonne filius uidue cum honore effe-
rebatur extra, Nam Lu. 7. Lazerus hono-
rifice sepultus erat in Bethania.

Sæpe in sepulturis inculcentur popu-
lo uerba hæc consolatoria uel similia.

Psal. 71. Preciosus erit sanguis eorum
in oculis ipsius, & loquitur de Christia-
nis, quorum sanguis Deo curæ est.

Et Psal. 115. Preciosa in conspectu Do-
mini

mini mors sanctorum eius. Non autem esse preciosa, si corpus altera pars hominis non resurgeret.

1. Cor. 15. Corpus seminatur, sepelitur in terram instar seminis, in corruptione, in ignominia, infirmitate, sed resurget in incorruptibilitate, gloria & potentia.

Obsecro uos fratres per Christum primitias resurgentium, ut ad uerbum edificatis. 15. cap. primæ ad Corinth. ut apud morientes & in sepulturis semper ex eo consolationem in promptu habeatis.

De uobis Dominus in omnibus intellectum,
AMEN.

MAGDEBURGI
apud Michaellem
Lottherum.

7e
100

2.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

M A G D E B U R G I
[Faint, illegible text]
[Faint, illegible text]

O
FV
[Other faint text visible on the right edge of the page]



K. V. T. A. 93

154656

AB 154 656

ULB Halle

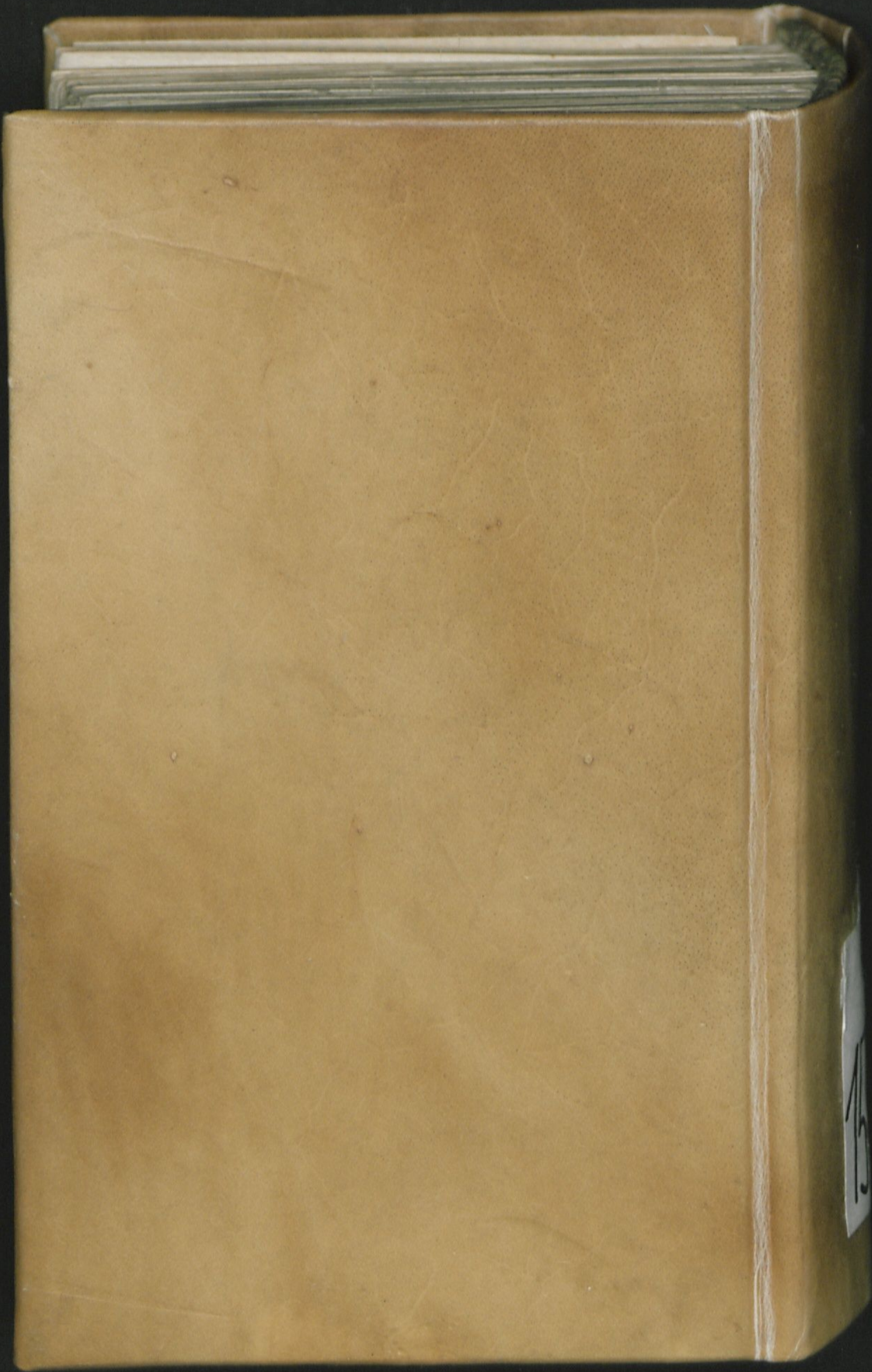
3

002 802 910



57







B.I.G.

Farbkarte #13

Rhequis Urb.

FORMV
LAE QVAEDAM CAUTE
ET CITRA SCANDALVM LO-
quendi de praecipuis Christianae
doctrinae locis, pro iuniori-
bus Verbi Ministris in
Ducatu Lune-
burgensi.

1. Corinth. 10.

Tales estote, ut nullum praebatis offendis-
culum Ecclesiae Dei.

Magdeburgi excudebat Michael Lotther,
M. D. XXXVIII.

Sturmg
Dr. F. ...

